

Ἑρωτήσεις καὶ ἀπαντήσεις¹

Παράκληση φιλόχριστων ἀκροατῶν πρὸς τὸν ἅγιον Ἐφραίμ: Σέ παρακαλοῦμε, διδάσκαλε, νά μᾶς διδάξεις καί τὰ ἀκόλουθα αὐτῶν πού ἀκούσαμε ἀπό σένα.

Τότε, φιλόχριστοι, ὅλη ἡ ἀνθρωπότητα θά στέκεται μεταξύ τῆς βασιλείας καί τῆς καταδίκης, μεταξύ τῆς ζωῆς καί τοῦ θανάτου, μεταξύ τῆς χαρᾶς καί τῆς θλίψης, καί ὅλοι θά περιμένουν τή φοβερή ὥρα τῆς ἐξέτασης, διότι κανείς δέν μπορεῖ νά βοηθήσει κάποιον. Καί ὅλοι σκύβοντας κάτω τό κεφάλι τους ἀπό φόβο, θά βλέπουν ἐκείνους πού στέκονται μπροστά στό βῆμα καί ἐξετάζονται, καί μάλιστα ἐκείνους πού ἔζησαν μέ ἀμέλεια. Καί βλέποντας αὐτά, θά σκύβουν πάλι κάτω τό κεφάλι τους καί θά συλλογίζονται ὅλες τίς πράξεις τους.

1. Στοιχεῖα ἀπό τήν ἐνότητα τῶν «Ἑρωτήσεων καί ἀποκρίσεων» ἔχουν περιληφθεῖ στους Λόγους «Εἰς τήν δευτέραν παρουσίαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ» καί «Περὶ τῆς κοινῆς ἀναστάσεως καί μετανοίας καί ἀγάπης. Καί εἰς τήν δευτέραν παρουσίαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ» (σελ. 9 κ.έ. καί 47 κ.έ.).

Ἑρωτήσεις καὶ ἀποκρίσεις

Παράκλησις φιλοχρίστων ἀκροατῶν πρὸς τὸν ἅγιον Ἐφραίμ· παρακαλοῦμεν, διδάσκαλε, μαθεῖν καί τὰ τούτων ἀκόλουθα ὧν παρὰ σοῦ ἠκούσαμεν.

Τότε, φιλόχριστοι, πᾶσα ἡ ἀνθρωπότης ἰσταμένη μέσον τῆς βασιλείας καί τῆς κρίσεως, μέσον ζωῆς καί θανάτου, μέσον χαρᾶς καί ἀνάγκης, καί πάντες τήν φοβερὰν τῆς ἐπερωτήσεως ὥραν ἐκδεχόμενοι, ὅτι οὐδεὶς δύναται τινι βοηθῆσαι. Καί πάντες φόβῳ κάτω νεύοντες, βλέπουσι τοὺς ἐμπροσθεν τοῦ βήματος παρισταμένους καί ἐπερωτωμένους, καί μάλιστα τοὺς ἐν ἀμελείᾳ ζήσαντας. Καί ταῦτα θεωροῦντες, πάλιν κάτω νεύοντες ἐνθυμοῦνται πάσας τὰς πράξεις αὐτῶν.

Καί στή συνέχεια θά βλέπει ὁ καθένας νά εἶναι μπροστά του τά ἔργα του, εἴτε καλά εἴτε φαῦλα. Καί ὅσοι ἔχουν καλά ἔργα, θά πλησιάζουν μέ χαρά στό βῆμα, ἐπειδή πρόκειται νά πάρουν τό στεφάνι· ἂν ὅμως κανεῖς, παρόλο πού ἔχει βαριές ἀμαρτίες, φύγει ἀμετανόητος ἀπ' αὐτή τή ζωή, τότε βλέποντας αὐτές τίς ἀμαρτίες νά εἶναι μπροστά του καί νά τόν κατηγοροῦν καί νά τόν ἐλέγχουν, γεμάτος ὀδύνη θά λέει· «ᾠ, πῶς δέν ἀγωνίσθηκα ὁ ἄθλιος, ἀλλά ἔχασα τόν καιρό μου κοροϊδεύοντας καί κοροϊδευόμενος; Πῶς δέ μετανόησα; Γιατί δέν ἔδωσα ἐλεημοσύνη; Γιατί φθόνησα, μίσσησα, χλεύασα τόν ἀδελφό μου καί δέ συμφιλιώθηκα; Ναί, ναί, συμπεριφέρθηκα σάν ἀνόητος. Ἄκουγα μάλιστα καί γιά τίς τιμωρίες· ἄκουγα καί γι' αὐτή τή φοβερή μέρα. Γιατί δέ μετανόησα μπροστά σ' αὐτόν πού σηκώνει τίς ἀμαρτίες τοῦ κόσμου, ἀλλά πέρασα τά χρόνια μου κοροϊδευόμενος; Ἐκείνους πού νήστευαν καί προσεύχονταν, τούς ἔβλεπα καί τούς χλεύαζα· αὐτοί τώρα στέκονται μπροστά στόν Κριτή χαρούμενοι καί ζητοῦν τό μισθό τους. Ἄραγε τί νά κάνω τώρα πού πέρασε ὁ καιρός τῆς μετάνοιας;». Καί ἐνῶ αὐτοί θά συλλογίζονται αὐτά καί θά θρηνοῦν, θά ἀκούσουν τή φωνή τοῦ Δικαστῆ, πού λέει· «Δεῖξτε τά ἔργα σας καί πάρτε τό μισθό». Ἐκείνη μάλιστα τήν ὥρα θά σαλευθοῦν ὅλες οἱ τάξεις τῶν Χριστιανῶν: ἀρχιερεῖς καί ἱερεῖς καί λευῖτες. Ὁ

Εἶτα καί θεωρεῖ ἕκαστος τὰ ἴδια ἔργα ἐμπροσθεν αὐτοῦ, κἄν τε ἀγαθὰ κἄν τε φαῦλα. Καί οἱ μὲν καλά ἔργα ἔχοντες, μετὰ χαρᾶς προσεγγίζουσι τῷ βήματι, ὡς μέλλοντες ἀπολαμβάνειν τόν στέφανον· ἐάν δέ τις χαλεπὰς ἔχων ἀμαρτίας ἀμετανόητος ἐξέληθαι τοῦ βίου, τότε θεωρῶν αὐτάς ἐμπροσθεν αὐτοῦ παρισταμένας καί κατακρινούσας καί ἐλεγχούσας, ὀδυνώμενος λέγει· ὦ, πῶς οὐκ ἠγωνισάμην ὁ ἄθλιος, ἀλλά τόν καιρόν μου ἀπώλεσα παίζων καί παιζόμενος; Πῶς οὐ μετενόησα; Διατί οὐκ ἠλέησα; Διατί ἐφθόνησα τῷ ἀδελφῷ μου, ἐμίσησα, ἐλοιδόρησα καί οὐ διηλλάγην; Ναί, ναί, ἔπραξα ὡς ἄφρων. Ἦκουον δέ καί τὰς κολάσεις· ἤκουον δέ περὶ ταύτης τῆς φοβεραῆς ἡμέρας. Διατί οὐ μετενόησα πρὸς τόν αἴροντα τὰς ἀμαρτίας τοῦ κόσμου, ἀλλά παιζόμενος ἐτέλεσά μου τὰ ἔτη; Τοὺς νηστεύοντας καί προσευχομένους θεωρῶν ἐχλεύαζον· οἵτινες φαιδροὶ παρίστανται τῷ Κριτῇ ἀπαιτοῦντες τοὺς μισθοὺς. Ἄρα τί ποιήσω ὅτε καιρὸς τῆς μετάνοιας παρῆλθεν; Ταῦτα δέ αὐτῶν ἐνθυμουμένων καί ὀδυρομένων, ἀκούουσι τῆς φωνῆς τοῦ Δικαστοῦ, λέγοντος· δεῖξατε τά ἔργα καί λάβετε μισθόν. Ἐν δέ τῇ ὥρᾳ ἐκείνῃ σαλευθήσονται πάντα τὰ τάγματα τῶν Χριστιανῶν· ἀρχιερεῖς καί ἱερεῖς καί λευῖται. Ἐκαστος ἐγείρεται ἐν τῷ ἰδίῳ τάγματι, καθὼς γέγρα-

καθένας θά ἀναστηθεῖ στή δική του τάξη², ὅπως εἶναι γραμμένο. Θά σαλευθοῦν ἀπό φόβο βασιλεῖς καί ἄρχοντες καί ἡγεμόνες καί σοφοί, πλούσιοι καί φτωχοί, δοῦλοι καί ἐλεύθεροι, διότι ἦρθε ἡ ὥρα, γιά νά φανερωθεῖ τό ἔργο τοῦ καθενός μπροστά στους Ἀγγέλους καί στους ἀνθρώπους, καί νά ἀποκαλυφθοῦν οἱ προθέσεις τῶν καρδιῶν, γιά νά πάρει ὁ καθένας τήν ἀμοιβή του, γιά ὅσα ἔπραξε μέ τό σῶμα του, εἴτε καλά εἴτε φαῦλα³.

Πές μας, διδάσκαλε, αὐτά πού θά ἀκολουθήσουν· ὅσα δηλαδή πρόκειται νά ἀκούσουν ἢ νά πάθουν.

Ἄλίμονο, ἀδελφοί μου φιλόχριστοι, θέλω νά πῶ αὐτά πού θά ἀκολουθήσουν, ἀλλά κυριευμένος ἀπό τό φόβο ἐμποδίζομαι, καί χάνεται ἡ φωνή μου, καί τρέχουν τά δάκρυά μου, διότι ἡ διήγηση εἶναι φοβερή.

Πές, παρακαλοῦμε στό ὄνομα τοῦ Κυρίου, γιά τήν ὠφέλειά μας.

Τότε, φιλόχριστοι, ἐξετάζεται στόν καθένα χωριστά ἡ σφραγίδα τοῦ χριστιανισμοῦ, τήν ὁποία ὁ καθένας ἔλαβε μέσα στήν ἀγία Ἐκκλησία μέ τό βάπτισμα καί ζητεῖται ἀπό τόν καθένα ἀμόλυντη ἡ πίστη καί καθαρή ἀπό κάθε αἵρεση, καί ἄθραυστη ἡ σφραγίδα, καί ἀμόλυντος ὁ χιτώνας, σύμφωνα μέ αὐτό πού εἶναι γραμμένο στόν

2. Α' Κορ. 15, 23.

3. Β' Κορ. 5, 10.

πται. Σαλευθήσονται φόβῳ βασιλεῖς καί ἄρχοντες καί δυνάσται καί σοφοί, πλούσιοι καί πένητες, δοῦλοι καί ἐλεύθεροι, ὅτι ἐπέστη ἡ ὥρα, ἵνα ἐκάστου τό ἔργον ἐπὶ Ἀγγέλων καί ἀνθρώπων φανερωθῆ καί ἀποκαλυφθῶσιν αἱ βουλαι τῶν καρδιῶν, ἵνα κομίσηται ἕκαστος τὰ διὰ τοῦ σώματος πρὸς ἃ ἔπραξεν, εἴτε καλὸν εἴτε φαῦλον.

Εἰπέ ἡμῖν καί τὰ μετὰ ταῦτα, διδάσκαλε· ἃ μέλλουσιν ἀκούειν ἢ πανθάνειν.

Οἱμοι, ἀδελφοί μου φιλόχριστοι, θέλω εἰπεῖν τὰ μετὰ ταῦτα, καί ἀπὸ τοῦ φόβου συνεχόμενος ἀνακόπτομαι, καί ἡ φωνή μου ἐκλείπει, καί τὰ δάκρυά μου τρέχουσι, διότι φρικτὸν τό διήγημα.

Εἰπέ, διὰ τὸν Κύριον παρακαλοῦμεν, πρὸς ἡμετέραν ὠφέλειαν.

Τότε, φιλόχριστοι, ἐρευνᾶται ἐνὶ ἐκάστῳ ἡ σφραγίς τοῦ Χριστιανισμοῦ, ἣν ἔλαβεν ἕκαστος ἐν τῇ ἀγίᾳ Ἐκκλησίᾳ διὰ τοῦ βαπτίσματος, καί ἀπαιτεῖται ἕκαστος τὴν πίστιν ἀμίαντον καί ἀνεπίμιχτον πάσης αἱρέσεως, καί τὴν σφραγίδα ἄθραυστον καί τὸν χιτῶνα ἀμόλυντον, κατὰ τὸ γεγραμμένον <ἐν> τῷ ἔβδο-

ἐβδομηκοστό πέμπτο φαλμό, ὅτι «ὄλοι ὅσοι εἶναι γύρω του θά φέρουν δῶρα στὸν φοβερό Βασιλιά»⁴· καὶ ἐπίσης σέ ἄλλο σημεῖο προστάζονται· «Προσφέρετε στὸν Κύριο δόξα καὶ τιμή»⁵.

Θά ρωτηθοῦν ὄλοι, μικροὶ καὶ μεγάλοι;

Ναί, ὄλοι ὅσοι πολιτογραφήθηκαν στὴν Ἐκκλησία, ὁ καθένας ἀνάλογα μέ τή δύναμή του· διότι οἱ δυνατοὶ θά κριθοῦν αὐστηρά⁶, ὅπως εἶναι γραμμένο· διότι «σ' αὐτόν πού δόθηκε πολύ, ἀπ' αὐτόν θά ζητηθεῖ πολύ⁷· καὶ μέ ὅποιο μέτρο μετρᾷ ὁ καθένας, θά μετρηθεῖ σ' αὐτόν ἐκεῖ⁸». Ὅμως εἴτε μέγας εἴτε μικρός ἦταν κανεὶς, ἐξίσου ὄλοι ὁμολογήσαμε τὴν πίστη, καὶ δεχθήκαμε τὴν πολύτιμη σφραγίδα, καὶ ὄλοι ἀπαρνηθήκαμε τὸν Διάβολο, φουσώντας τον, καὶ ὄλοι ὅμοια συνταχθήκαμε μέ τὸν Χριστό, προσκυνώντας τον· ἂν βέβαια ἀντιληφθήκατε τὴ σημασία τοῦ μυστηρίου τῆς κολυμβήθρας καὶ τῆς ἀπάρνησης τοῦ Ἐχθροῦ.

Παρακαλοῦμε νά μᾶς διδάξεις τὴ σημασία τῆς ἀπάρνησης.

Ἡ ἀπάρνηση, πού ὁ καθένας μας κάνει τὴν ὥρα τοῦ ἁγίου βαπτίσματος, φαίνεται βέβαια μικρή, ὅταν τὴν λέμε, ἀλλά, ὅταν τὴν σκεφθοῦμε, εἶναι πάρα πολύ μεγάλη· αὐτὴν ὅποιος μπορέσει νά τὴν

4. Ψαλ. 75, 12-13.

7. Λουκ. 12, 48.

5. Ψαλ. 28, 1.

8. Λουκ. 6, 38.

6. Σοφ. Σολ. 6, 6.

μηκοστῶ πέμπτῳ φαλμῶ, ὅτι πάντες οἱ κύκλω αὐτοῦ οἴσουσι δῶρα τῷ φοβερῷ Βασιλεῖ· καὶ πάλιν ἄλλαχοῦ προστάσσονται· ἐνέγκατε τῷ Κυρίῳ δόξαν καὶ τιμήν.

Πάντες ἐρωτῶνται, μικροὶ καὶ μεγάλοι;

Ναί, πάντες πολιτογραφηθέντες ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ, ἕκαστος κατὰ τὴν ἰδίαν δύναμιν· δυνατοὶ γὰρ δυνατῶς ἐτασθήσονται, καθὼς γέγραπται· ὅτι ὧ ἐδόθη πολύ, πολὺ ζητηθήσεται παρ' αὐτοῦ· καὶ ὧ μέτρῳ μετρεῖ ἕκαστος, ἀντιμετρηθήσεται αὐτῷ ἐκεῖθεν. Πλὴν κἂν μέγας, κἂν μικρός, ἐπ' ἴσης πάντες τὴν πίστιν ὡμολογήσαμεν καὶ τὴν τιμίαν σφραγίδα ἐλάβομεν, καὶ πάντες τῷ Διαβόλῳ ἀπεταξάμεθα, ἐμφυσήσαντες αὐτόν, καὶ πάντες ὁμοίως τῷ Χριστῷ συνεταξάμεθα, προσκυνήσαντες αὐτῷ· εἰ ἄρα ἐνόησατε τὴν δύναμιν τοῦ μυστηρίου τῆς κολυμβήθρας καὶ τῆς ἀποταγῆς τοῦ ἄλλοτρίου.

Παρακαλοῦμεν μαθεῖν τὴν δύναμιν τῆς ἀποταγῆς.

Ἡ ἀποταγή, ἣν ἕκαστος ἐπὶ τοῦ ἁγίου βαπτίσματος ποιούμεθα, μικρὰ μὲν φαίνεται λεγομένη, νοουμένη δὲ καὶ πάνυ ἐστὶ μεγάλη· ἣν ὁ ἰσχύσας φυλά-

φυλάξει, εἶναι τρισμακάριστος· διότι ἀπαρνούμαστε μέ λίγες λέξεις κάθε κακό πού ὑπάρχει καί πού μισεῖ ὁ Θεός· ὄχι ἓνα ἢ δύο ἢ δέκα, ἀλλά κάθε κακό πού μισεῖ ὁ Θεός. Γιά παράδειγμα ἀναφέρω· «Ἀπαρνοῦμαι, λέει, τόν Σατανά καί ὄλα τά ἔργα του»⁹. Ποιά ἔργα; Ἄκουσε! «Τήν πορνεία, τή μοιχεία, τήν αἰσχροτήτα, τήν ἀπάτη, τήν κλεψιά, τό φθόνο, τή μαγεία, τή μαντεία, τά ξόρκια, τό θυμό, τήν ὀργή, τή βλασφημία, τήν ἔχθρα, τή φιλονεικία, τή ζήλια. Ἀπαρνοῦμαι τή μέθη, τήν ἀργολογία, τήν ὑπερηφάνεια, τή μαλθακότητα. Ἀπαρνοῦμαι τίς ἀστειότητες, τούς κιθαρισμούς, τά δαιμονικά ἄσματα, δηλαδή τίς τραγωδίες¹⁰, τίς κραυγές, τίς παιδοφθορίες, τίς ὀρνεοσκοπίες¹¹, τίς ἐρωτήσεις τῶν πνευμάτων, τίς ζωγραφίες πετάλων¹². Ἀπαρνοῦμαι τήν πλεονεξία, τή μισαδελφία, τήν ἀρπαγή. Ἀπαρνοῦμαι τήν ἐνασχόληση μέ τά ζάρια, δηλαδή τό νά παίζω τυχερά παιχνίδια, ὅπως καί οἱ ἅγιοι Ἀπόστολοι διατάζουν στούς κανόνες τους¹³, νά μένουν ἀκοινώνητοι ὅσοι τό κάνουν αὐτό, ἄν εἶναι λαϊκοί, ἄν ὅμως εἶναι κληρικοί, νά καθαιροῦνται. Ἀπαρνοῦμαι τά

9. Ἀπό τήν ἀκολουθία τοῦ Βαπτίσματος.

10. τραγωδία, αἰ· ἐννοεῖ τίς ὀρχηστικές παραστάσεις τῶν ἑλληνορωμαϊκῶν χρόνων.

11. Βλ. σχολ. 23 καί 24, σελ. 17.

12. γραφαί πετάλων· ἡ χάραξη μαγικῶν συμβόλων σέ πινακίδες γιά τήν ἀσκηση μαγγανείας.

13. Κανῶν ΜΒ' τῶν ἁγίων Ἀποστόλων (Πηδάλιον, σελ. 47).

ξαι, τρισμακάριστός ἐστι· διὰ γάρ ὀλίγων ῥημάτων πᾶν κακόν ὀνομαζόμενον, ὁ μισεῖ ὁ Θεός, ἀποτασσόμεθα. Οὐχ ἓν ἢ δύο ἢ δέκα, ἀλλά πᾶν κακόν ὁ μισεῖ ὁ Θεός. Οἷόν τι λέγω· ἀποτάσσομαι, φησί, τῷ Σατανᾷ καί πᾶσι τοῖς ἔργοις αὐτοῦ. Ποίοις ἔργοις; Ἄκουσον! Πορνείαν, μοιχείαν, ἀκαθαρσίαν, ψεῦδος, κλοπήν, φθόνον, φαρμακείαν, μαντείαν, ἐπαιδίαν, θυμόν, ὀργήν, βλασφημίαν, ἔχθραν, ἔριν, ζήλον. Ἀποτάσσομαι μέθην, ἀργολογίαν, ὑπερηφανίαν, βλακείαν. Ἀποτάσσομαι γελοιασμοῖς, κιθαρισμοῖς, ἄσμασι δαιμονικοῖς, ἤγουν τραγωδίαις, ἐπιφωνήσεσι, παιδοφθορίαις, ὀρνεοσκοπίαις, ἐπερωτήσεσι πνευμάτων, πετάλων γραφαῖς. Ἀποτάσσομαι πλεονεξίας, μισαδελφίας, ἀρπαγῆς. Ἀποτάσσομαι τοῦ σχολάζειν κύβοις, ἤγουν τοῦ ταυλίσειν, καθῶς καί οἱ ἅγιοι Ἀπόστολοι τοὺς ποιῶντας τοῦτο ἀκοινωνήτους εἶναι προστάσσουσι εἰς τοὺς κανόνας αὐτῶν, ἔαν λαϊκοί εἰσὶ, εἰ δὲ κληρικοί εἰσίν, ἵνα καθαιρῶνται. Ἀποτάσσομαι εἰδωλοθύ-

εἰδωλόθυτα καί τό αἷμα καί τά πνιγμένα ζῶα καί τά θνησιμαῖα¹⁴». Καί γιατί λέω πολλά; Διότι δέν εἶναι καιρός τώρα νά τά ἀναφέρω ὅλα. Ἄλλά ἄς παραλείψουμε τά πολλά καί ἄς ποῦμε μέ ἕνα λόγο· «Ἀπαρνούμαστε ὅλα ὅσα μαγικά τελοῦνται στόν ἥλιο καί στή σελήνη καί στά ἄστρα καί στίς πηγές καί στά δένδρα καί στά τρίστρατα, στούς καθαρμούς καί στά ποτήρια καί σέ ἄλλα πολλά ἄτοπα ἔργα, πού εἶναι αἰσχρό καί νά τά ἀναφέρει κανείς». Ὅλα αὐτά καί τά ὁμοιά τους τά ἀπαρνούμαστε μέ τήν ἀπάρνηση πού κάνουμε κατά τήν ὥρα τοῦ ἁγίου βαπτίσματος, τά ὅποια ὅλοι γνωρίζουμε ὅτι εἶναι ἔργα καί διδασκαλίες τοῦ Διαβόλου.

Ὅλα αὐτά τά μάθαμε, καθῶς ἤμασταν προηγουμένως στό σκοτάδι, κάτω ἀπό τήν ἐξουσία τοῦ Διαβόλου, προτοῦ νά φθάσει σ' ἐμᾶς τό φῶς· τότε πού ἤμασταν πουλημένοι στήν ἁμαρτία¹⁵. Ὄταν ὁμως θέλησε ὁ φιλόανθρωπος καί εὐσπλαχνος Θεός νά μᾶς λυτρώσει ἀπό αὐτή τήν πλάνη, μᾶς ἐπισκέφθηκε φῶς ἀπό τόν οὐρανό¹⁶, καί φανερώθηκε ἡ σωτήρια χάρις τοῦ Θεοῦ¹⁷, καί πρόσφερε τόν ἑαυτό του ἀντάλλαγμα γιά μᾶς¹⁸, καί μᾶς ἐξαγόρασε ἀπό τήν πλάνη τῶν εἰδώλων, καί εὐδόκησε νά μᾶς ἀνακαινίσει μέ τό νερό καί μέ τό Πνεῦμα¹⁹. Ὅλα αὐτά λοιπόν τά ἀπαρνηθήκαμε, καί ἀποβάλαμε τόν πα-

14. Πραξ. 15, 20.

15. Πρβλ. Ρωμ. 7, 14.

16. Λουκ. 1, 78.

17. Τιτ. 2, 11.

18. Πρβλ. Μαρκ. 10, 45.

19. Πρβλ. Ἰω. 3, 5.

του καί αἵματος καί πνικτοῦ καί θνησιμαίου. Καί τί πολλά λέγω; Οὐ γάρ ἐστι καιρός νῦν πάντα ἐξειπεῖν. Ἄλλά παραδράμωμεν τά πολλά καί ἀπλῶς εἵπωμεν· ἀποτάσσομαι πᾶσι τοῖς ἐν ἡλίῳ καί σελήνῃ καί ἄστροις γινομένοις, καί ἐν πηγαῖς καί ἐν δένδροις καί ἐν τριόδοις, ἐν βάμμασι καί ποτηρίοις καί ἐτέροις πολλοῖς ἀτόποις ἔργοις, ἅπερ αἰσχρόν ἐστι καί λέγειν. Τούτοις πᾶσι καί τοῖς ὁμοίοις τούτων ἀποτασσόμεθα ἐν τῇ τοῦ ἁγίου βαπτίσματος ἀποταγῇ, ἅπερ πάντες γινώσκομεν, ὅτι ἔργα καί διδασκαλῖαι εἰσὶ τοῦ Διαβόλου.

Ταῦτα πάντα ἐν σκότει ὄντες τὸ πρῖν, ὑπὸ τήν ἐξουσίαν τοῦ Διαβόλου, ἐμάθομεν, πρὶν φθάσει εἰς ἡμᾶς τό φῶς· ὅτε ἤμεν πεπραμένοι ὑπὸ τῆς ἁμαρτίας. Ὄτε δὲ ἠβουλήθη ὁ φιλόανθρωπος καί ἐλεήμων Θεός λυτρώσασθαι ἡμᾶς ἐκ τῆς τοιαύτης πλάνης, ἐπεσκέφατο ἡμᾶς ἀνατολή ἐξ ὕψους, καί ἐπέφανεν ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ ἡ σωτήριος, καί ἔδωκεν ἑαυτόν ἀντάλλαγμα ὑπὲρ ἡμῶν, καί ἐξαγόρασεν ἡμᾶς τῆς πλάνης τῶν εἰδώλων, καί ηὐδόκησεν ἀνακαινίσει ἡμᾶς δι' ὕδατος καί Πνεύματος. Ταῦτα οὖν πάντα ἀπηρνησάμεθα, καί ἀπεξεδυσάμε-

λαιό ἄνθρωπο μαζί μέ τίς πράξεις του, ντυθήκαμε ἀπεναντίας τόν νέο Ἀδάμ²⁰. Ὅποιος τώρα κάνει μετά τή χάρη αὐτά τά πονηρά ἔργα πού ἀναφέραμε προηγουμένως, ἔφυγε ἀπό τή χάρη, καί ὁ Χριστός δέ θά τόν ὠφελήσει διόλου, ἐφόσον ἐξακολουθεῖ νά ἁμαρτάνει.

Ἀκούσατε, φιλόχριστοι, πόσα πολλά κακά ἀπαρνηθήκατε μέ λίγα λόγια. Αὐτή λοιπόν ἡ ἀπάρνηση καί ἡ καλή ὁμολογία ζητεῖται ἐκείνη τήν ὥρα καί τή μέρα ἀπό τόν καθένα μας. Διότι εἶναι γραμμένο, ὅτι «ἀπό τά λόγια σου θά δικαιωθεῖς»²¹. Καί ἐπίσης ὁ Κύριος λέει· «Ἀπό τά ἴδια σου τά λόγια θά σέ κρίνω, πονηρέ δοῦλε»²². Εἶναι λοιπόν φανερό ὅτι τά λόγια μας, ἡ μᾶς καταδικάζουν ἢ μᾶς δικαιώνουν ἐκείνη τήν ὥρα.

Μέ ποιό τρόπο ἐξετάζονται;

Ἐξετάζονται οἱ ποιμένες, δηλαδή οἱ ἐπίσκοποι, καί γιά τόν τρόπο τῆς ζωῆς τους καί γιά τήν ποιμήνη τους, καί ζητοῦνται ἀπό τόν καθένα τά λογικά πρόβατα, πού παρέλαβε ἀπό τόν ἀρχιποιμένα Χριστό. Ἄν ὁμως ἀπό ἀμέλεια τοῦ ἐπισκόπου χαθεῖ ἓνα πρόβατο, τό αἷμα του ζητεῖται ἀπό τά χέρια τοῦ ἐπισκόπου. Τό ἴδιο ἐπίσης καί οἱ πρεσβύτεροι θά δώσουν λόγο γιά τήν ἐκκλησία τους· συγχρό-

20. Κολ. 3, 9-10.

22. Λουκ. 19, 22.

21. Ματθ. 12, 37.

θα τόν παλαιόν ἄνθρωπον σὺν ταῖς πράξεσιν αὐτοῦ, ἐνεδυσάμεθα δέ τόν νέον Ἀδάμ. Ταῦτα νῦν ὁ ποιῶν τὰ προειρημένα πονηρά ἔργα μετά τήν χάριν, τῆς χάριτος ἐξέπεσε, καί ὁ Χριστός αὐτόν οὐδέν ὠφελήσει, ἐπιμένοντα τῇ ἁμαρτία.

Ἦκούσατε, φιλόχριστοι, πόσον πλῆθος κακῶν ἀπετάξασθε δι' ὀλίγων ῥημάτων. Ταύτην οὖν τήν ἀποταγήν καί τήν καλήν ὁμολογίαν ἀπαιτεῖται ἐν τῇ ὥρᾳ καί ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ ἕκαστος ἡμῶν. Γέγραπται γάρ, ὅτι ἐκ τῶν λόγων σου δικαιωθήσῃ. Καί πάλιν ὁ Κύριος λέγει· ἐκ τοῦ στόματός σου κρινῶ σε, πονηρέ δοῦλε. Φανερόν οὖν ἐστίν ὅτι οἱ λόγοι ἡμῶν, ἡ κατακρίνουσιν ἢ δικαιοῦσιν ἡμᾶς ἐν τῇ ὥρᾳ ἐκείνῃ.

Ποίω δέ τρόπῳ ἐρωτῶνται;

Ἐπερωτῶνται ποιμένες, ἡγουν ἐπίσκοποι, καί περὶ τῆς ἰδίας πολιτείας καί ὑπὲρ τῆς ποιμήνης αὐτῶν, καί ἀπαιτεῖται ἕκαστος τά λογικά πρόβατα, ἅπερ παρέλαβε παρὰ τοῦ ἀρχιποίμενος Χριστοῦ. Ἐάν δέ ἐξ ἀμελείας τοῦ ἐπισκόπου ἀπολείψῃ πρόβατον, τό αἷμα αὐτοῦ ἐκ τῶν χειρῶν αὐτοῦ ἀπαιτεῖται. Ὁμοίως δέ καί πρεσβύτεροι δώσουσι λόγον ὑπὲρ τῆς ἐκκλησίας αὐτῶν· ἅμα δέ καί οἱ

νωσ ὅμως καὶ οἱ διάκονοι, ἀλλὰ καὶ κάθε πιστὸς θὰ δώσει λόγο γιὰ τὴν οἰκογένειά του, γιὰ τὴ γυναίκα του καὶ γιὰ τὰ παιδιά του καὶ γιὰ τοὺς ὑπηρέτες καὶ γιὰ τίς ὑπηρέτριες, ἂν τοὺς ἀνέθρεψε μέ τὴν παιδαγωγία καὶ τὴ νουθεσία τοῦ Κυρίου²³, ὅπως παραγγέλλει ὁ Ἀπόστολος. Τότε ἐξετάζονται οἱ βασιλεῖς καὶ οἱ ἄρχοντες, οἱ πλούσιοι καὶ οἱ φτωχοὶ καὶ οἱ μικροὶ καὶ οἱ μεγάλοι, γιὰ τὰ ἔργα πού ἔπραξαν. Διότι εἶναι γραμμένο, ὅτι «ὅλοι θὰ παρουσιασθοῦμε μπροστά στό βῆμα τοῦ Χριστοῦ, γιὰ νά πάρει ὁ καθένας τὴν ἀμοιβή γιὰ ὅσα ἔπραξε μέ τό σῶμα του, εἴτε καλό εἴτε κακό»²⁴. Καί σέ ἄλλο σημεῖο εἶναι γραμμένο, ὅτι «δέν ὑπάρχει κανεὶς πού θὰ μπορέσει νά βγάλει ἄνθρωπο ἀπό τὰ χέρια μου»²⁵.

Σέ παρακαλοῦμε νά μᾶς πεῖς ὅσα θὰ συμβοῦν μετά ἀπ' αὐτά.

Θά πῶ μέ πόνο τῆς καρδιάς μου ὅτι δέν μπορεῖτε νά ἀκούσετε ὅσα θὰ συμβοῦν μετά ἀπ' αὐτά· ἀλλὰ ἄς σιωπήσουμε, φιλόχριστοι.

Μήπως εἶναι φοβερότερα ἀπ' αὐτά πού εἰπώθηκαν προηγουμένως, καὶ πού ἀκούσαμε ἀπό σένα;

Καί φοβερότερα εἶναι καὶ τρομακτικότερα καὶ θλιβερότερα καὶ ἄξια γιὰ πολλά δάκρυα καὶ στεναγμούς, τὰ ὅποια ἂν τὰ παρουσιάσω μπροστά σας, θὰ κυριεύσει τρόμος αὐτοῦς πού θὰ τὰ ἀκούσουν.

23. Ἐφεσ. 6, 4.

25. Δευτ. 32, 39.

24. Β' Κορ. 5, 10.

διάκονοι καὶ πᾶς δὲ πιστὸς ὑπὲρ τοῦ οἴκου αὐτοῦ, ὑπὲρ τῆς γυναικὸς καὶ τέκνων καὶ παιδίων καὶ παιδικῶν δώσει λόγον, εἰ ἐξέθρεψεν αὐτοὺς ἐν παιδείᾳ καὶ νουθεσίᾳ Κυρίου, καθὼς παραγγέλλει ὁ Ἀπόστολος. Τότε ἐπερωτῶνται βασιλεῖς καὶ ἄρχοντες, πλούσιοι καὶ πένητες καὶ μικροὶ καὶ μεγάλοι, περὶ ὧν ἔπραξαν ἔργων. Γέγραπται γάρ, ὅτι πάντες παραστησόμεθα τῷ βήματι τοῦ Χριστοῦ, ἵνα κομίσηται ἕκαστος τὰ διὰ τοῦ σώματος, πρὸς ἃ ἔπραξεν, εἴτε ἀγαθὸν εἴτε πονηρόν. Καὶ ἀλλαχοῦ γέγραπται ὅτι οὐκ ἔστιν ὃς ἐξελεῖται ἐκ τῶν χειρῶν μου.

Δεόμεθά σου, ἵνα ἡμῖν εἴπῃς τὰ ὕστερα τούτων γινόμενα.

Λαλήσω ἐν ὀδύνη τῆς καρδιάς μου ὅτι οὐ δύνασθε ἀκοῦσαι τὰ τούτων ὕστερον γινόμενα· ἀλλὰ παυσώμεθα, φιλόχριστοι.

Μὴ φοβερώτερα τῶν προειρημένων εἰσίν, ὧν παρὰ σοῦ ἠκούσαμεν;

Καί φοβερώτερα καὶ σκυθρωπότερα καὶ ἐλεεινότερα καὶ πολλῶν δακρύων καὶ στεναγμῶν ἄξια, ἅπερ ἂν εἰς μέσον παράγω, τρόμος λήφεται τοὺς ἀκούοντας αὐτά.

Διηγῆσου τα σ' ἐμᾶς, ἀγαπητέ, ἄν εἶναι δυνατό, γιά νά τά ἀκούσουμε καί νά σπεύσουμε νά μετανοήσουμε ἀκόμη περισσότερο.

Θά τά πῶ μέ δάκρυα· διότι δέν εἶναι δυνατό νά τά διηγηθῶ ἐκεῖνα χωρίς δάκρυα· ἐπειδή εἶναι τελευταῖα. Ἀλλά ἐπειδή ἔχουμε ἐντολή ἀπό τόν Ἀπόστολο, νά τά ἐμπιστευόμαστε αὐτά σέ πιστούς ἀνθρώπους²⁶, καί ἐπειδή ἐσεῖς εἶστε πιστοί, σᾶς τά ἐμπιστεύομαι αὐτά, καί σεῖς ὁμως διδάξετε ἄλλους. Διότι ἄν καί πονεῖ ἡ καρδιά μου ἀπ' αὐτή τή διήγηση, ὁμως συμμερισθεῖτε τόν πόνο μου, ἀδελφοί μου εὐλογημένοι. Διότι τότε, φιλόχριστοι, ἀφοῦ ἐρευνηθοῦν καί φανερωθοῦν τά ἔργα ὄλων μπροστά στους Ἀγγέλους καί τούς ἀνθρώπους, καί ἀφοῦ ὑποταχθοῦν κάτω ἀπό τά πόδια του ὄλοι οἱ ἐχθροί, καί καταργηθεῖ κάθε ἐξουσία καί δύναμη²⁷, καί λυγίσει στόν Θεό κάθε γόνατο²⁸, ὅπως εἶναι γραμμένο, τότε θά τούς χωρίσει μεταξύ τους, ὅπως ὁ βοσκός χωρίζει τά πρόβατα ἀπό τά ἐρίφια²⁹. διότι αὐτοί πού ἔχουν τά καλά ἔργα καί τούς καλοῦς καρπούς χωρίζονται ἀπό τούς ἄκαρπους καί ἀμαρτωλούς· καί αὐτοί θά λάμψουν, ὅπως ὁ ἥλιος³⁰. Αὐτοί εἶναι ἐκεῖνοι πού φύλαξαν τίς ἐντολές τοῦ Κυρίου· εἶναι οἱ ἐλεήμονες, οἱ φίλοι τῶν φτωχῶν καί τῶν ὀρφανῶν, εἶναι ἐκεῖνοι πού δέχονται τούς ξένους, ἐκεῖνοι πού ντύνουν τούς γυμνοῦς,

26. Β' Τιμ. 2, 2.

27. Α' Κορ. 15, 24-25.

28. Ἦσ. 49, 18.

29. Ματθ. 25, 32.

30. Ματθ. 13, 43.

Διήγησαι ἡμῖν ταῦτα, φίλε, εἰ δυνατόν, ἵνα ἀκούσοντες αὐτά πλέον σπουδάσωμεν μετανοῆσαι.

Εἶπω μετὰ δακρύων· οὐδὲ γὰρ ἔστι χωρίς δακρύων ἐκεῖνα διηγήσασθαι· διότι ἔσχατά εἰσιν. Ἀλλ' ἐπειδή ἐντολήν ἔχομεν παρὰ τοῦ Ἀποστόλου, ταῦτα πιστοῖς ἀνθρώποις παρατίθεσθαι, ὑμεῖς δὲ πιστοὶ ἐστε, ταῦτα παρατίθημι ὑμῖν, καί ὑμεῖς δ' ἐτέρους διδάξατε. Εἰ γὰρ καί τὴν καρδίαν μου ἀλγῶ ἐπὶ τῇ διηγήσει ταύτῃ, ἀλλὰ συμπαθήσατέ μοι, ἀδελφοί μου εὐλογημένοι. Τότε γάρ, φιλόχριστοι, μετὰ τὸ ἐρευνηθῆναι καί πάντων τὰ ἔργα δημοσιευθῆναι ἐπὶ Ἀγγέλων καί ἀνθρώπων, καί πάντες οἱ ἐχθροὶ τεθῶσιν ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτοῦ, καί καταργηθῇ πᾶσα ἐξουσία καί δύναμις, καί καμθῆ τῷ Θεῷ πᾶν γόνυ, καθὼς γέγραπται, τότε ἀφορίσει αὐτοὺς ἀπ' ἀλλήλων, ὥσπερ ὁ ποιμὴν <ἀφορίζει> τὰ πρόβατα ἀπὸ τῶν ἐρίφων· οἱ γὰρ ἔχοντες τὰ καλά ἔργα καί τούς καλοῦς καρπούς χωρίζονται ἀπὸ τῶν ἀκάρπων καί ἀμαρτωλῶν· οἱ καὶ ἐκλάμψουσιν, ὡς ὁ ἥλιος. Οὗτοί εἰσιν οἱ τὰς ἐντολάς τοῦ Κυρίου φυλάξαντες· οἱ ἐλεήμονες, οἱ φιλόπτωχοι καί φιλόρφανοι, οἱ ξενοδοχοῦντες, οἱ τούς γυμνοῦς περιβάλλοντες, οἱ

ἐκεῖνοι πού ἐπισκέπτονται τοὺς φυλακισμένους, οἱ βοηθοὶ αὐτῶν πού ὑποφέρουν, οἱ ὑπερασπιστὲς τῶν χηρῶν, οἱ ἐπισκέπτες τῶν κατὰ κοιτων, ἐκεῖνοι πού πένθησαν τώρα³¹, ὅπως εἶπε ὁ Κύριος· εἶναι ἐκεῖνοι πού ἔγιναν φτωχοὶ³² τώρα γιὰ τὸν πλοῦτο πού εἶναι ἀποθησαυρισμένος στοὺς οὐρανοὺς, ἐκεῖνοι πού συγχώρησαν τὰ σφάλματα τῶν ἀδελφῶν, ἐκεῖνοι πού φύλαξαν τὴ σφραγίδα τῆς πίστεως ἄθραυστη καὶ ἀμόλυντη ἀπὸ κάθε αἵρεση· αὐτοὺς θὰ τοὺς τοποθετήσει στὰ δεξιὰ του. Τὰ ἐρίφια ὁμως θὰ τὰ τοποθετήσει στὰ ἀριστερά του³³· αὐτοὶ εἶναι οἱ ἄκαρποι, ἐκεῖνοι πού παρόργισαν τὸν καλὸ Ποιμένα, ἐκεῖνοι πού δὲν προσέχουν στίς φωνές τοῦ Ἀρχιποιμένα, οἱ ἀλαζόνες, οἱ ἀπαιδαγώγητοι, ἐκεῖνοι πού αὐτὸ τὸν καιρὸ τῆς μετάνοιας, σάν ἐρίφια, παίζουν καὶ χοροπηδοῦν καὶ ἀσωτεύουν· οἱ ὅποιοι σπατάλησαν μέσα σέ κραιπάλη καὶ μέθη καὶ ἀσπλαχνία ὅλο τὸν καιρὸ τῆς ζωῆς τους, ὅπως ἐκεῖνος ὁ πλούσιος, πού ποτέ δὲ σπλαχνίσθηκε τὸν φτωχὸ Λάζαρο³⁴· γι' αὐτὸ καὶ καταδικάσθηκαν νὰ τοποθετηθοῦν στὰ ἀριστερά, ὡς ἀνελεήμονες καὶ ἄσπλαχνοι καὶ ἄνθρωποι πού δὲν ἔχουν καρπούς μετάνοιας, οὔτε λάδι στὰ λυχνάρια τους. Ἐκεῖνοι ὁμως πού ἀγόρασαν τὸ λάδι ἀπὸ τοὺς φτωχοὺς καὶ γέμισαν τὰ ἀγγεῖα τους, στέκονται στὰ δεξιὰ δοξασμένοι καὶ χαρούμενοι, κρατῶν-

31. Λουκ. 6, 21.

32. Λουκ. 6, 20.

33. Ματθ. 25, 33.

34. Λουκ. 16, 19-21.

τοὺς ἐν φυλακῇ ἐπισκεπτόμενοι, οἱ τῶν καταπονουμένων ἀντιλήπτορες, οἱ τῶν χηρῶν προστάται, οἱ τῶν κατακειμένων ἐπισκέπται, οἱ πενήσαντες νῦν, καθὼς εἶπεν ὁ Κύριος· οἱ πτωχεύσαντες νῦν διὰ τὸν ἐν οὐρανοῖς ἀποκείμενον πλοῦτον, οἱ τὰ παραπτώματα τῶν ἀδελφῶν ἀφιέντες, οἱ τὴν σφραγίδα τῆς πίστεως φυλάξαντες ἄθραυστον καὶ ἀμόλυντον ἀπὸ πάσης αἰρέσεως· τούτους στήσει ἐκ δεξιῶν. Τὰ δὲ ἐρίφια ἐξ εὐωνύμων· οὗτοί εἰσιν οἱ ἄκαρποι, οἱ τὸν Ποιμένα τὸν καλὸν παροξύναντες, οἱ μὴ προσέχοντες ταῖς φωναῖς τοῦ Ἀρχιποίμενος, οἱ σοβαροί, οἱ ἀπαίδευτοι, οἱ τὸν καιρὸν τοῦτον τῆς μετάνοιας, ὡσπερ ἔριφοι, παίζοντες καὶ σκιρτῶντες καὶ τρυφῶντες· οἵτινες ἐδαπάνησαν ἐν κραιπάλη καὶ μέθη καὶ ἀσπλαχνίᾳ τὸν πάντα χρόνον τῆς ζωῆς αὐτῶν, ὡσπερ ἐκεῖνος ὁ πλούσιος, ὁ μηδέποτε ἐλεήσας τὸν πτωχὸν Λάζαρον· διὰ τοῦτο καὶ τῆς ἐξ εὐωνύμου παραστάσεως κατεκρίθησαν, ὡς ἀνελεήμονες καὶ ἄσπλαχνοι καὶ μὴ ἔχοντες μετάνοιας καρπούς, οὐδὲ γὰρ ἔλαιον ἐν ταῖς λαμπάσιν αὐτῶν. Οἱ δὲ τὸ ἔλαιον ἐκ τῶν πενήτων ἀγοράσαντες καὶ πλήσαντες τὰ ἀγγεῖα ἑαυτῶν, ἐκ δεξιῶν παραίστανται ἐνδοξοὶ καὶ ἰλαροί, φαιδρὰς κατέχοντες τὰς λαμπάδας, καὶ ἀκούουσι

τας φωτεινά τά λυχνάρια τους, καί ἀκοῦν ἐκείνη τή μακάρια καί σπλαχνική φωνή· «Ἐλᾶτε οἱ εὐλογημένοι τοῦ Πατέρα μου, κληρονομήστε τή βασιλεία πού εἶναι ἐτοιμασμένη γιά σᾶς ἀπό τόν καιρό τῆς δημιουργίας τοῦ κόσμου»³⁵. Ἐκεῖνοι ὁμως πού στέκονται στά ἀριστερά, ἀκοῦν ἐκείνη τήν ὀδυνηρή καί τρομακτική φωνή· «Φύγετε μακριά ἀπό μένα ἐσεῖς οἱ καταραμένοι στό αἰώνιο πῦρ, πού εἶναι ἐτοιμασμένο γιά τόν Διάβολο καί γιά τούς ἀγγέλους του»³⁶. ὅπως δέν ἐλεήσατε, ἔτσι οὔτε τώρα θά ἐλεηθεῖτε· ὅπως δέν ἀκούσατε τή φωνή μου, ἔτσι οὔτε καί ἐγώ τώρα θά ἀκούσω τούς θρήνους σας. Διότι ἐμένα δέ μέ ὑπηρετήσατε, οὔτε ὅταν πεινοῦσα μέ θρέψατε, οὔτε ὅταν διψοῦσα μέ ποτίσατε, οὔτε μέ δεχθήκατε σάν ξένο, οὔτε μέ ντύσατε ὅταν ἦμουν γυμνός, οὔτε ὅταν ἦμουν ἄρρωστος μέ ἐπισκεφθήκατε, οὔτε ὅταν ἦμουν φυλακισμένος ἦρθατε νά μέ δεῖτε. Γίνατε ἄλλου κυρίου ἐργάτες καί βοηθοί, δηλαδή τοῦ Διαβόλου. Γι' αὐτό, φύγετε μακριά ἀπό μένα οἱ ἐργάτες τῆς ἀνομίας»³⁷. Καί τότε θά μεταβοῦν αὐτοί στήν αἰώνια κόλαση, ἐνῶ οἱ δίκαιοι στήν αἰώνια ζωή³⁸.

Μεταβαίνουν ὁμως ὅλοι σέ μιά τιμωρία, ἡ ὑπάρχουν διάφορες τιμωρίες;

Υπάρχουν διάφοροι τόποι τιμωριῶν, ὅπως ἀκούσαμε στό Εὐ-

35. Ματθ. 25, 34.

36. Ματθ. 25, 41.

37. Πρβλ. Ματθ. 7, 23.

38. Ματθ. 25, 46.

τῆς μακαρίας ἐκείνης καί εὐσπλάγχνου φωνῆς· δεῦτε οἱ εὐλογημένοι τοῦ Πατρός μου, κληρονομήσατε τήν ἠτοιμασμένην ὑμῖν βασιλείαν ἀπὸ καταβολῆς κόσμου. Οἱ δὲ ἐξ εὐωνύμων τῆς ὀδυνηρᾶς ἐκείνης καί σκυθρωπῆς ἀκούουσιν ἀποφάσεως· πορεύεσθε ἀπ' ἐμοῦ οἱ καταραμένοι εἰς τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον, τὸ ἠτοιμασμένον τῷ Διαβόλῳ καὶ τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ· ὡς οὐκ ἠλεήσατε, οὕτως οὐδὲ νῦν ἐλεηθήσεσθε· ὡς οὐκ ἠκούσατέ μου τῆς φωνῆς, οὕτως οὐδὲ ἐγὼ νῦν εἰσακούσομαι τῶν ὑμετέρων ὀδυρμῶν. Ἐμοὶ γὰρ οὐ διηκονήσατε, οὐδὲ πεινῶντά με ἐθρέψατε, οὐδὲ διψῶντα ἐποτίσατε, οὐδὲ ἐξενοδοχήσατε, οὐδὲ ἐνεδύσατε γυμνητεύοντα, οὐδὲ ἀσθενοῦντά με ἐπεσκέψασθε, οὐδὲ ἐν φυλακῇ ὄντος μου ἤλθετε πρὸς με. Ἄλλου ἐργάται κυρίου ἐγένεσθε καὶ ὑπουργοί, τουτέστι τοῦ Διαβόλου. Διὰ τοῦτο ἀποχωρεῖτε ἀπ' ἐμοῦ οἱ ἐργάται τῆς ἀνομίας. Καὶ τότε ἀπελεύσονται οὗτοι εἰς κόλασιν αἰώνιον, οἱ δὲ δίκαιοι εἰς ζωὴν αἰώνιον.

Εἰς μίαν δὲ κόλασιν ἀπέρχονται πάντες, ἡ διάφοροι εἰσι κολάσεις;

Διάφοροι κολάσεων τόποι εἰσίν, ὡς ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ ἠκούσαμεν. Ἔστιν

αγγέλιο. Ὑπάρχει λοιπόν ἐξώτερο σκότος³⁹. εἶναι φανερό ὅτι ὑπάρχει καί ἄλλο, ἐσώτερο. Ἡ γέεννα τῆς φωτιᾶς⁴⁰ εἶναι ἄλλος τύπος· τό τρίξιμο τῶν δοντιῶν⁴¹ εἶναι ξεχωριστός τύπος· τό ἀκοίμητο σκουλήκι⁴² ὑπάρχει σέ ἄλλο τόπο· ἡ λίμνη τῆς φωτιᾶς⁴³ εἶναι ἄλλος τόπος· ὁ τάρταρος⁴⁴ εἶναι ξεχωριστός τύπος· ἡ ἄσβεστη φωτιά⁴⁵ εἶναι ξεχωριστή περιοχή· τά καταχθόνια⁴⁶ καί ἡ ἀπώλεια⁴⁷ βρίσκονται σέ ξεχωριστούς τόπους· κατώτατα τῆς γῆς⁴⁸ εἶναι ἄλλος τύπος· ὁ ἄδης, ὅπου ἀπομακρύνονται οἱ ἁμαρτωλοὶ⁴⁹, καί ὁ πυθμένας τοῦ ἄδου⁵⁰ εἶναι φοβερότερος τύπος. Σ' αὐτές τίς τιμωρίες κατανέμονται οἱ δύστυχοι, ὁ καθένας ἀνάλογα μέ τά ἁμαρτήματά του, ἢ αὐστηρότερα ἢ ἐλαφρότερα, σύμφωνα μ' αὐτό πού εἶναι γραμμένο, ὅτι «καθένας δένεται μέ τά σχοινιά τῶν ἁμαρτιῶν του»⁵¹. αὐτό σημαίνει καί τό «θά δαρεῖ πολύ καί λίγο»⁵². Καί ὅπως ἐδῶ ὑπάρχουν διαφορές τιμωρίας, ἔτσι καί στή μέλλουσα ζωή. Ἐκεῖνοι ὅμως πού ἔχουν ἔχθρα μεταξύ τους, ἂν συμβεῖ νά ἀναχωρήσουν αὐτοὶ ἀπό τό σῶμα τους ἔτσι, θά βροῦν ἀδυσώπητη καταδίκη τήν ὥρα τῆς κρίσης, καί ὡς μισητοὶ θά σταλοῦν στό ἐξώτερο πῦρ καί στό ἀτέλειωτο σκότος, ἐπειδή κα-

39. Ματθ. 8, 12.

40. Ματθ. 5, 22 κ.ά.

41. Ματθ. 8, 12.

42. Μαρκ. 9, 44· 46· 48.

43. Ἀποκ. 19, 20.

44. Πρβλ. Β' Πέτρ. 2, 4.

45. Μαρκ. 9, 44· 46· 48.

46. Πρβλ. Φιλιπ. 2, 10.

47. Πρβλ. Παροιμ. 27, 20.

48. Πρβλ. Ψαλ. 138, 15.

49. Ψαλ. 9, 18.

50. Πρβλ. Παροιμ. 14, 12.

51. Παροιμ. 5, 22.

52. Πρβλ. Λουκ. 12, 47-48.

οῦν σκότος ἐξώτερον· δῆλον ὅτι καί ἄλλο ἐσώτερον. Γέεννα τοῦ πυρός τόπος ἄλλος· βρυγμός ὀδόντων τόπος ἴδιος· σκώληξ ἀκοίμητος ἐν ἐτέρω τόπῳ ἐστίν· ἡ λίμνη τοῦ πυρός τόπος ἕτερος· ὁ τάρταρος τόπος ἴδιος· τό ἄσβεστον πῦρ ἴδια χώρα· καταχθόνια καί ἀπώλεια ἐν ἰδίῳ τόποις· κατώτατα γῆς ἄλλος τόπος· ἄδης ἐνθα ἀποστρέφονται οἱ ἁμαρτωλοὶ καί πυθμὴν ἄδου τόπος χαλεπώτερος. Ἐν ταύταις ταῖς κολάσεσι καταμερίζονται οἱ ἐλεεινοί, ἕκαστος πρὸς ἀναλογίαν τῶν πταισμάτων αὐτοῦ, εἴτε σφοδρότερον εἴτε μαλακώτερον, κατὰ τὸ γεγραμμένον, ὅτι σειραῖς τῶν ἑαυτοῦ ἁμαρτιῶν ἕκαστος σφίγγεται· τοιοῦτο δέ ἐστὶ καί τό, δαρήσεται πολλὰς καί ὀλίγας. Ὡσπερ δέ ὧδέ εἰσι διαφοραὶ κολάσεως, οὕτως καί ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι. Οἱ δέ ἔχοντες κατ' ἀλλήλων ἔχθραν, ἐάν τούτους οὕτως ἐκδημῆσαι συμβῆ ἔκ τοῦ σώματος, ἀπαραίτητον κρῖμα εὐρήσουσιν ἐν ὥρᾳ κρίσεως, καί ὡς μεμισημένοι εἰς τὸ ἐξώτερον πῦρ ἀποπέμπονται καί σκότος ἀτελεύτητον, ὡς καταφρονήσαντες τῆς εὐκόλου τοῦ Κυρίου ἐντολῆς, τῆς

ταφρόνησαν τὴν εὐκολὴ ἐντολή τοῦ Κυρίου, πού λέει· «Ἀγαπᾶτε ὁ ἓνας τὸν ἄλλο⁵³ καὶ συγχωρεῖτε ὡς ἐβδομήντα φορές τὸ ἑπτὰ⁵⁴». Καὶ καθένας πού ἀμάρτησε δὲν πρέπει νὰ ζεῖ ἀδιάφορα, οὔτε ἐπίσης νὰ ἀπελπίζεται· διότι ἔχουμε παράκλητο⁵⁵ κοντά στὸν Πατέρα, τὸν Ἰησοῦ Χριστό τὸν δίκαιο Θεό, καὶ αὐτός εἶναι ἐξιλέωση γιὰ τίς ἀμαρτίες μας⁵⁶. Ὅχι γιὰ τίς ἀμαρτίες ἐκείνων πού ἀδιαφοροῦν, οὔτε ἐκείνων πού κοιμοῦνται καὶ ροχαλίζουν, οὔτε ἐκείνων πού ἀσωτεύουν, οὔτε ἐκείνων πού γελοῦν, ἀλλὰ ἐκείνων πού πενθοῦν καὶ μετανοοῦν καὶ κραυγάζουν σ' αὐτὸν νύχτα καὶ μέρα, καὶ πού θὰ παρηγορηθοῦν ἀπὸ τὸν παράκλητο. Ἐκεῖνος ὅμως πού ἀμάρτησε καὶ λησμόνησε τίς ἀμαρτίες του, καὶ ἔτσι ἀναχωρεῖ ἀπὸ τὸ σῶμα, ἐπάνω σ' αὐτὸν θὰ πέσει ἐκείνη ἡ ὀργή τοῦ Θεοῦ, τὴν ὁποία ὁ Μανασσῆς ἔδειξε, λέγοντας ὅτι «εἶναι ἀβάσταχτη ἡ ὀργή τῆς ἀπειλῆς σου πρὸς τοὺς ἀμαρτωλούς»⁵⁷.

Ἀλίμονο στὸν φίλο τῆς πορνείας. Ἀλίμονο στὸν μέθυσο, καὶ μαζί μ' αὐτὸν ἀλίμονο στὸν λοιδορο. Ἀλίμονο σ' ἐκείνους πού πίνουν τό κρασί μέ τύμπανα καὶ κιθάρες καὶ αὐλούς, καὶ δὲν προσέχουν τὰ ἔργα τοῦ Κυρίου⁵⁸, οὔτε θυμοῦνται τὰ λόγια του. Ἀλίμονο

53. Ἰω. 13, 34.

54. Ματθ. 18, 22.

55. παράκλητος, ὁ ὁ συνήγορος καὶ μεσίτης.

56. Α' Ἰω. 2, 1-2.

57. Βλ. σχολ. 13, τ. Β', σελ. 287 τῆς παρούσας ἐκδοσης.

58. Ἦσ. 5, 12.

λεγούσης· ἀγαπᾶτε ἀλλήλους καὶ συγχωρεῖτε ἕως ἐβδομηκοντάκις ἑπτὰ. Πᾶς δὲ ὁ ἀμαρτήσας οὐκ ὀφείλει ἀμεριμνος διάγειν, οὐδὲ πάλιν ἀπογινώσκειν· διότι παράκλητον ἔχομεν πρὸς τὸν Πατέρα Ἰησοῦν Χριστόν, τὸν Θεὸν δίκαιον, καὶ αὐτὸς ἰλασμός ἐστι περὶ τῶν ἀμαρτιῶν ἡμῶν. Οὐχὶ τῶν ἀμεριμνούντων, οὐδὲ τῶν ἀνακειμένων <καὶ> ῥεγχόντων, οὐδὲ τῶν τρυφώντων, οὐδὲ γελώντων, ἀλλὰ τῶν πενθούντων καὶ μετανοούντων καὶ βοώντων πρὸς αὐτὸν νυκτὸς καὶ ἡμέρας, οἱ καὶ παρακληθῆσονται ὑπὸ τοῦ Παρακλήτου. Ὁ δὲ ἀμαρτήσας καὶ ἐπιλαθόμενος τῶν ἀμαρτιῶν αὐτοῦ, καὶ οὕτως ἐκδημῶν τοῦ σώματος, ἐπὶ τοῦτον ἡ ὀργή Θεοῦ ἐπιπεσεῖται ἐκείνη, ἣν Μανασσῆς ἐμήνυσε, εἰπὼν ὅτι ἀνυπόστατος ἡ ὀργή τῆς ἐπὶ ἀμαρτωλούς ἀπειλῆς σου.

Οὐαὶ τῷ φιλοπόρνῳ. Οὐαὶ τῷ μεθύσῳ καὶ σὺν αὐτῷ τῷ λοιδῶρῳ. Οὐαὶ τοῖς μετὰ τυμπάνων καὶ κιθαρῶν καὶ αὐλῶν τὸν οἶνον πίνουσι, τὰ δὲ ἔργα Κυρίου οὐκ ἐμβλέπουσιν, οὐδὲ τῶν λόγων αὐτοῦ μνημονεύουσιν. Οὐαὶ τοῖς ἐνυβρί-

σ' ἐκείνους πού χλευάζουν τίς θεῖες καί ἱερές Γραφές. Ἄλιμονο σ' ἐκείνους πού χάνουν αὐτό τόν καιρό τῆς μετάνοιας καί ἐπιστροφῆς σέ διασκεδάσεις καί ἀστειότητες· διότι θά ἀναζητήσουν τόν καιρό, πού ἀπερίσκεπτα σπατάλησαν, καί δέ θά τόν βροῦν. Ἄλιμονο σ' ἐκείνους πού συμβουλεύονται πνεύματα πλάνης, καί καταφεύγουν σέ μάντιες, καί στρέφουν τήν προσοχή τους σέ διδασκαλίες δαιμόνων, διότι θά καταδικασθοῦν μαζί τους στή μέλλουσα ζωή. Ἄλιμονο σ' ἐκείνους πού χρεώνουν ἄδικα χρέη. Ἄλιμονο σ' ἐκείνους πού ἀσχολοῦνται μέ μαγικές πράξεις, μέ γητειές καί μαντεῖες καί παιδοφθορίες⁵⁹ καί περίαπτα⁶⁰, μέ καθαρμούς⁶¹ καί πέταλα, πού τά ὀνομάζουν φυλαχτά, ἀλλά στήν πραγματικότητα εἶναι φθορά καί ἀπώλεια τῆς ψυχῆς καί τοῦ σώματος. Ἄλιμονο σ' ἐκείνους πού ἀποστεροῦν τό μισθό ἀπό τόν ἐργάτη, διότι αὐτός πού ἀποστερεῖ τό μισθό εἶναι σάν τόν ἄνθρωπο πού χύνει αἷμα⁶². Ἄλιμονο σ' ἐκείνους πού δικάζουν ἄδικα· σ' ἐκείνους πού ἀθρώνουν τόν ἀσεβή καί ἀφαιροῦν τό δίκαιο ἀπό τόν δίκαιο ἄνθρωπο⁶³. Ἄλιμονο σ' ἐκείνους πού μολύνουν τήν ἁγία πίστη μέ τίς αἱρέσεις, ἧ δείχνουν ἀνεκτικότητα στούς αἰρετικούς. Ἄλιμονο σ' ἐκείνους πού ἔχουν τό ἁγιάτρευτο πάθος, δηλαδή τό φθόνο καί τήν κακολογία. Καί γιατί λέω πολλά καί δέ σταματῶ γρήγορα τό

59. Βλ. σχολ. 23, σελ. 17.

60. περίαπτα, τά· φυλαχτά.

61. Βλ. σχολ. 27, σελ. 18.

62. Σοφ. Σειρ. 34, 22.

63. Ἦσ. 5, 23.

ζουσι τὰς θείας καί ἱεράς Γραφάς. Οὐαί τοῖς ἀπολλύουσι τόν καιρόν τοῦτον τῆς μετάνοιας καί ἐπιστροφῆς εἰς μετεωρισμούς καί γελοῖα· ζητήσουσι γάρ τόν καιρόν, ὃν κακῶς ἔδαπάνησαν, καί οὐ μὴ εὔρωσιν. Οὐαί τοῖς ἐν πνεύμασιν ἐπερωτῶσι πλάνοις, καί πρὸς μάντιες ἀπερχομένοις, καί προσέχουσι διδασκαλίαις δαιμόνων, ὅτι σὺν αὐτοῖς κατακριθήσονται ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι. Οὐαί τοῖς γράφουσι ἀδικίαν. Οὐαί τοῖς τὰ περίεργα ποιοῦσι, γοητείας καί μαντείας καί παιδοφθορίας καί περίαπτα, βάμματα καί πέταλα, ἅπερ ὀνομάζουσι φυλακτά, τῇ δὲ ἀληθείᾳ ὄντα φθορά καί ἀπώλεια ψυχῆς καί σώματος. Οὐαί τοῖς ἀποστεροῦσι μισθὸν μισθωτοῦ, ὅτι ὁ ἀποστερῶν μισθὸν ὡς ἐκχέων αἷμα. Οὐαί τοῖς ἀδίκως δικάζουσι· τοῖς δικαιοῦσι τὸν ἀσεβῆ καί τὸ δίκαιον ἐκ τοῦ δικαίου αἴρουσιν. Οὐαί τοῖς μιαίνουσι τὴν ἁγίαν πίστιν ἐν αἱρέσεσιν, ἧ τοῖς αἰρετικοῖς συγκαταβαίνουσιν. Οὐαί τοῖς τὸ ἀνίατον πάθος νοσοῦσι, τουτέστι τὸν φθόνον καί τὴν βασκανίαν. Καί τί πολλά λέγω καί οὐ κόπτω ταχέως τὸν λόγον; Οὐαί πᾶσι

λόγο; Ἀλίμονο σέ ὄλους ἐκείνους πού θά βρεθοῦν στά ἀριστερά ἐκείνη τή φοβερή μέρα, διότι θά βυθισθοῦν στό σκοτάδι καί θά χύσουν πικρά δάκρυα, ὅταν θά ἀκούσουν ἐκείνη τήν ὀδυνηρή ἀπόφαση, τό «Φύγετε μακριά ἀπό μένα ἐσεῖς οἱ καταραμένοι»⁶⁴. Καί ἄλλοι ἐπίσης θά ἀκούσουν ἐκείνη τήν ὀδυνηρή καί λυπηρή ἀπόφαση, τό «Ἄς ἀπομακρυνθοῦν οἱ ἁμαρτωλοὶ στόν ἄδη»⁶⁵. Ἄλλοι θά ἀκούσουν τό «Ἄληθινά σᾶς λέω, δέ σᾶς ξέρω· φύγετε μακριά ἀπό μένα, ἐργάτες τῆς ἀδικίας»⁶⁶. Ἄλλοι θά ἀκούσουν, δηλαδή οἱ φθονεροί, τό «Πάρε τά δικά σου καί πήγαινε»⁶⁷. Καί ποῦ ἄραγε θά πᾶνε; Εἶναι φανερό ὅτι θά πᾶνε, ὅπου αὐτοὶ πού ἄκουσαν τό «Φύγετε μακριά ἀπό μένα ἐσεῖς οἱ καταραμένοι στό πῦρ»⁶⁴. Ἄλλοι θά ἀκούσουν τό «Δέστε του χέρια καί πόδια, καί βγάλτε τον στό ἐξώτερο σκοτάδι»⁶⁸. Ἄλλοι, ὅπως τά ζιζάνια, θά δεθοῦν σέ δεμάτια, γιά νά καοῦν⁶⁹ στό καμίνι τῆς φωτιᾶς. Καί ὅπως ὑπάρχουν πολλοὶ τρόποι γιά τή σωτηρία, ἔτσι ὑπάρχουν καί πολλοὶ τόποι διαμονῆς στή βασιλεία τῶν οὐρανῶν⁷⁰. Καί ὅπως ὑπάρχουν πολλοὶ τρόποι γιά τίς ἁμαρτίες καί γιά τά παραπτώματα, ἔτσι ὑπάρχουν καί πολλοὶ τρόποι γιά τίς τιμωρίες.

Ὅσοι ἔχετε δάκρυα καί κατάνυξη, κλάψτε μαζί μου· διότι ἐγώ,

64. Ματθ. 25, 41.

65. Ψαλ. 9, 18.

66. Ματθ. 25, 12 καί 7, 23.

67. Ματθ. 20, 14.

68. Ματθ. 22, 13.

69. Ματθ. 13, 30.

70. Πρβλ. Ἰω. 14, 2.

τοῖς ἐξ ἀριστερῶν λαχοῦσιν ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ τῇ φοβερᾷ, ὅτι σκοτισθήσονται καί πικρῶς θακρύσουσιν, ὅτε ἀκούσουσι τῆς ὀδυνηρᾶς ἐκείνης ἀποφάσεως, τό πορεύεσθε ἀπ' ἐμοῦ οἱ κατηραμένοι. Ἄλλοι δέ πάλιν καί ἀκούσουσι τῆς ὀδυνηρᾶς καί λυπηρᾶς ἐκείνης ἀποφάσεως, τό ἀποστραφήσονται οἱ ἁμαρτωλοὶ εἰς τὸν ἄδη. Ἄλλοι ἀκούσουσι τὸ ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐκ οἶδα ὑμᾶς· ἀποχωρεῖτε ἀπ' ἐμοῦ, ἐργάται τῆς ἀδικίας. Ἄλλοι ἀκούσουσι, δηλονότι οἱ φθονεροί, τό ἄρον τὸ σὸν καί ὑπαγε. Καί ποῦ ἄρα; Δηλονότι ὅπου οἱ ἀκούσαντες τὸ πορεύεσθε ἀπ' ἐμοῦ οἱ κατηραμένοι εἰς τὸ πῦρ. Ἔτεροι ἀκούσουσι τὸ δῆσαντες αὐτοῦ χεῖρας καί πόδας, ἐξενέγκατε εἰς τὸ σκότος τὸ ἐξώτερον. Ἄλλοι, ὡς τὰ ζιζάνια, δεσμευθήσονται εἰς τὸ κατακαῆναι ἐν τῇ καμίνῳ τοῦ πυρός. Ὡςπερ δέ πολλοὶ τρόποι τῆς σωτηρίας εἰσίν, οὕτω καί πολλοὶ μοναὶ ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν. Καί ὡςπερ εἰσὶ πολλοὶ τρόποι τῶν ἁμαρτιῶν καί τῶν παραπτωμάτων, οὕτω καί πολλοὶ τρόποι τῶν κολάσεων.

Ὅσοι ἔχετε δάκρυα καί κατάνυξιν, κλαύσατε μετ' ἐμοῦ· ἐγὼ γάρ, ἀδελ-

ἀδελφοί μου εὐλογημένοι, ἔφερα στή μνήμη μου ἐκεῖνο τόν ἀξιοθρήνητο χωρισμό καί δέν μπόρεσα νά τόν βασιτάξω· διότι ἐκείνη τή φοβερή ὥρα χωρίζονται μεταξύ τους μ' ἐκεῖνο τόν ἀξιοθρήνητο καί ὀδυνηρό χωρισμό καί φεύγουν σέ μακρινή χώρα, πού δέν ἔχει ἐπιστροφή. Ποιός ἔχει τόσο πέτρινη καρδιά, ὥστε νά μήν κλάψει ἀπό δῶ γιά κείνη τήν ὥρα, ὅταν θά χωρίζονται ἐπίσκοποι ἀπό τούς συνεπισκόπους, πρεσβύτεροι ἀπό τούς συμπρεσβυτέρους, διάκονοι ἀπό τούς συνδιακόνους, καί ὑποδιάκονοι ἀπό τούς ὑποδιακόνους, καί ἀναγνῶστες ἀπό τούς συντρόφους τους; Τότε χωρίζονται αὐτοί πού κάποτε ἦταν βασιλεῖς, καί θά κλάψουν καί θά ὀδηγηθοῦν σάν δοῦλοι. Τότε θά στενάξουν ἄρχοντες καί πλούσιοι ἄσπλαχνοι, καί θά στρέψουν τά μάτια τους γιά βοήθεια, καθῶς θά πιέζονται ἀπό παντοῦ, καί κανείς δέ θά μπορεῖ νά τούς βοηθήσει. Οὔτε ὁ πλοῦτος φαίνεται, οὔτε οἱ κόλακες εἶναι παρόντες, οὔτε εὐσπλαχνία θά βροῦν, διότι δέν ἔδειξαν εὐσπλαχνία, οὔτε ἔστειλαν κάτι ἀπό πρῖν, γιά νά τό βροῦν, ὅπως λέει καί ὁ Προφήτης γιά τούς τέτοιους ἀνθρώπους· ὅτι «κοιμήθηκαν τόν ὕπνο τους καί δέ βρῆκαν τίποτε»⁷¹. Τότε χωρίζονται οἱ γονεῖς ἀπό τά παιδιά τους καί οἱ φίλοι ἀπό τούς φίλους. Τότε χωρίζονται ὀδυνηρά τά ἀνδρόγυνα, πού δέ φύλαξαν τό συζυγικό τους κρεβάτι ἀμόλυντο⁷². Τότε χωρίζονται καί αὐτοί πού κατά τό

71. Ψαλ. 75, 6.

72. Πρβλ. Ἐβρ. 13, 4.

φοί μου εὐλογημένοι, ἐμνήσθην τοῦ ἐλεεινοῦ χωρισμοῦ ἐκείνου καί οὐ δύναμαι φέρειν· ἐν τῇ ὥρᾳ γάρ ἐκείνη τῇ φοβερᾷ διαχωρίζονται ἀπ' ἀλλήλων τόν ἐλεεινόν καί ὀδυνηρόν χωρισμόν καί ἀποδημοῦσιν ἀποδημίαν, ἐπιστροφήν μὴ ἔχουσαν. Τίς οὕτω λιθοκάρδιος, ὃς οὐ μὴ κλαύση ἀπεντεῦθεν τὴν ὥραν ἐκείνην, ὅτε διαχωρίζονται ἐπίσκοποι ἀπὸ συνεπισκόπων, πρεσβύτεροι ἀπὸ συμπρεσβυτέρων, διάκονοι ἀπὸ συνδιακόνων, καί ὑποδιάκονοι ἀπὸ ὑποδιακόνων, καί ἀναγνῶσται ἀπὸ τῶν ἐταίρων αὐτῶν; Τότε χωρίζονται οἱ ποτὲ βασιλεῖς καί κλαύσουσι καί ἐλαθήσονται ὡς ἀνδράποδα. Τότε στενάξουσιν ἄρχοντες καί πλούσιοι ἄσπλαγχοι, καί ἀποβλέψουσι πανταχόθεν στενοχωρούμενοι, καί οὐδεὶς ὁ βοηθῆσαι δυνάμενος. Οὔτε ὁ πλοῦτος φαίνεται, οὔτε οἱ κόλακες παρίστανται, οὔτε εὐρήσουσιν ἔλεος, οὐδὲ γὰρ ἠλέησαν, οὔτε προέπεμψαν, ἵνα εὕρωσι, καθῶς καί ὁ Προφήτης λέγει περὶ τῶν τοιούτων, ὅτι ὕπνωσαν ὕπνον αὐτῶν καί οὐχ εὔρον οὐδέν. Τότε διαχωρίζονται γονεῖς ἀπὸ τέκνων καί φίλοι ἀπὸ φίλων. Τότε ἀποχωρίζονται ὀδυνηρῶς συζυγίαι, αἱ οὐκ ἐφύλαξαν τὴν κοίτην αὐτῶν ἀμίαντον. Τότε διαχωρίζονται καί οἱ τῷ σώματι μὲν παρθένοι, τῷ δὲ τρόπῳ

σῶμα βέβαια εἶναι παρθένοι, στή συμπεριφορά τους ὅμως εἶναι ἄσπλαχνοι καί σκληροί· διότι ἡ κρίση θά εἶναι χωρίς εὐσπλαχνία γιά κεῖνον πού δέν ἔδειξε εὐσπλαχνία⁷³. Ἀλλά θά παραλείψω νά ἀναφέρω τά περισσότερα, διότι μέ κυριεύει φόβος καί τρόμος μ' αὐτή τή διήγηση. Καί γιά νά μιλήσω μέ συντομία· τότε λοιπόν ἀπομακρύνονται ἀπό τό βῆμα καί ὀδηγοῦνται μέ τή βία ἀπό αὐστηροῦς Ἀγγέλους, μέ σπρωξίματα καί χτυπήματα, καί τρίζοντας τά δόντια τους, καί στρέφοντας ὄλο καί πιό συχνά νά δοῦν τούς δίκαιους καί τή χαρά ἀπό τήν ὁποία χωρίσθηκαν. Καί βλέπουν ἐκεῖνο τό ἀπερίγραπτο φῶς· βλέπουν τίς ὁμορφιές τοῦ παραδείσου· βλέπουν τούς γνωστούς νά εἶναι σ' ἐκείνη τή χαρά· βλέπουν ἐκεῖνες τίς μεγάλες δωρεές, πού παίρνουν ἀπό τόν ἔνδοξο Βασιλιά ὅσοι ἀγωνίσθηκαν ὀρθά. Στή συνέχεια, ἀπομακρυνόμενοι λίγο λίγο καί ἀποχωριζόμενοι ἀπό ὄλους τούς δίκαιους καί φίλους καί γνωστούς, στό τέλος ἔξαφανίζονται καί ἀπό τόν ἴδιο τόν Θεό καί δέν μποροῦν πιά νά βλέπουν τή χαρά καί ἐκεῖνο τό ἀληθινό φῶς. Καί στό τέλος πλησιάζουν στίς τιμωρίες πού ἀναφέραμε προηγουμένως, γιά νά διασπαροῦν καί νά διασκορπισθοῦν σ' αὐτές.

Τότε βλέποντας τήν τέλεια ἐγκατάλειψή τους, καί ὅτι χάθηκε ὅλη ἡ ἐλπίδα τους, καί ὅτι κανείς δέν μπορεῖ νά τούς βοηθήσει ἢ νά

73. Ἰακ. 2, 13.

ἄσπλαχνοι καί ἀπνηεῖς· ἡ γάρ κρίσις ἀνίλεως τῶ μὴ ποιήσαντι ἔλεος. Ἀλλά παρεάσω τὰ πολλὰ εἰπεῖν, ὅτι συνέχει με φόβος καί τρόμος ἐν τῇ διηγῆσει ταύτῃ. Καί ἵνα συντόμως εἶπω· τότε λοιπόν ἀπελαύνονται ἐκ τοῦ βήματος καί ἀπάγονται ὑπὸ Ἀγγέλων αὐστηρῶν, ὠθούμενοι καί τυπτόμενοι καί τούς ὀδόντας τρίζοντες, καί πυκνότερον ἐπιστρεφόμενοι ἰδεῖν τούς δικαίους καί τήν χαράν, ὅθεν ἐχωρίσθησαν. Καί βλέπουσι τὸ φῶς ἐκεῖνο τὸ ἀνεκλάλητον· βλέπουσι τὰ κάλλη τοῦ παραδείσου· βλέπουσι τούς γνωρίμους ἐν τῇ χαρᾷ ἐκείνῃ· βλέπουσι τὰς μεγάλας ἐκεῖνας δωρεάς, ἃς λαμβάνουσι παρὰ τοῦ Βασιλέως τῆς δόξης οἱ καλῶς ἀγωνισάμενοι. Εἶτα κατὰ μικρὸν ἀποσχοινιζόμενοι καί ἀπορφανιζόμενοι πάντων τῶν δικαίων καί φίλων καί γνωρίμων, λοιπὸν καί αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ ἀποκρύπτονται, μηκέτι δυνάμενοι θεωρεῖν τήν χαράν καί τὸ φῶς ἐκεῖνο τὸ ἀληθινόν. Καί λοιπὸν προσεγγίζουσιν ἐπὶ τὰς προειρημένας κολάσεις, τοῦ διασπαρῆναι καί διασκορπισθῆναι ἐν αὐταῖς.

Τότε ὀρῶντες τήν παντελῆ αὐτῶν ἐγκατάλειψιν, καί ὅτι πᾶσα ἡ ἐλπίς αὐτῶν ἀπώλετο, καί οὐδείς ὁ βοηθῆσαι δυνάμενος ἢ παρακαλέσαι ὑπὲρ αὐτῶν,

παρακαλέσει γι' αὐτούς, διότι ἡ κρίση τοῦ Θεοῦ εἶναι δίκαια, τότε λοιπόν θρηνώντας μέ πικρότατα δάκρυα, λένε· «ᾠ, πόσο καιρό χάσαμε! ᾠ, πῶς ἀκούοντας τίς Γραφές τίς χλευάσαμε! Ἐκεῖ ὁ Θεός μιλοῦσε μέ τίς Γραφές, καί δέν προσέχαμε· ἐδῶ ἐμεῖς κραυγάζουμε, καί αὐτός στρέφει τό πρόσωπό του μακριά ἀπό μᾶς. Τί μᾶς ὠφέλησε ἡ ἀπεραντοσύνη τοῦ κόσμου; Ποῦ εἶναι ὁ πατέρας πού μᾶς ἔφερε στόν κόσμο; Ποῦ εἶναι ἡ μητέρα πού μᾶς γέννησε; Ποῦ εἶναι τά ἀδέλφια; Ποῦ εἶναι τά παιδιά; Ποῦ εἶναι οἱ φίλοι; Ποῦ εἶναι ὁ πλοῦτος; Ποῦ εἶναι οἱ περιουσίες; Ποῦ εἶναι οἱ θόρυβοι; Ποῦ εἶναι τά τραπέζια; Ποῦ εἶναι ὁ πολὺς καί ἄσκοπος δρόμος; Ποῦ εἶναι οἱ βασιλεῖς καί οἱ ἡγεμόνες; Πῶς δέν μπορεῖ νά μᾶς σώσει κανεὶς ἀπ' ὅλα αὐτά, καί οὔτε μποροῦμε νά βοηθήσουμε τούς ἑαυτούς μας, ἀλλὰ ἐγκαταλειφθήκαμε ἐντελῶς καί ἀπό τόν Θεό καί ἀπό τούς Ἁγίους, καί χωριζόμαστε ἀπό τούς δικούς μας; Τί θά κάνουμε; Διότι δέν ὑπάρχει πιά καιρός μετάνοιας· δέν ἔχει πιά δύναμη ἡ παράκληση· δέν ὑπάρχει πιά ὠφέλεια ἀπό τά δάκρυα· δέ φαίνονται πιά οἱ φτωχοί καί οἱ πεινασμένοι, πού πωλοῦν τό λάδι⁷⁴· διότι διαλύθηκε ἡ πανήγυρη. Ὅταν εἶχαμε καιρό καί δυνατότητα, καί αὐτοί πού τό πωλοῦσαν κραύγαζαν μέ δάκρυα, “Ἀγοράστε”, κλείσαμε τά αὐτιά μας καί δέν ἀκούσαμε, οὔτε ἀγοράσαμε. Τώρα λοιπόν ἐμεῖς ζη-

74. Πρβλ. Ματθ. 25, 9.

δικαία γάρ ἡ κρίσις τοῦ Θεοῦ, τότε λοιπόν ἐν πικροτάτοις δάκρυσιν ὀλολύζοντες, λέγουσιν· ὦ, πόσον καιρὸν ἀπωλέσαμεν! ᾠ, πῶς τῶν Γραφῶν ἀκούοντες ἐχλευάσαμεν αὐτάς! Ἐκεῖ ὁ Θεὸς ἐλάλει διὰ τῶν Γραφῶν, καὶ οὐ προσείχομεν· ὦδε ἡμεῖς βοῶμεν, καὶ αὐτὸς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἀποστρέφει ἀφ' ἡμῶν. Τί ὠφέλησαν ἡμᾶς τὰ πέρατα τοῦ κόσμου; Ποῦ ὁ πατήρ, ὁ γεννήσας; Ποῦ ἡ μήτηρ, ἡ τεκοῦσα; Ποῦ ἀδελφοί; Ποῦ τέκνα; Ποῦ οἱ φίλοι; Ποῦ ὁ πλοῦτος; Ποῦ τὰ ὑπάρχοντα; Ποῦ οἱ θόρυβοι; Ποῦ τὰ ἄριστα; Ποῦ ὁ πολὺς καὶ ἄκαιρος δρόμος; Ποῦ οἱ βασιλεῖς καὶ οἱ δυνάσται; Πῶς ἐκ πάντων τούτων οὐδεὶς ἡμᾶς σῶσαι δύναται, οὔτε δὲ ἑαυτοῖς δυνάμεθα βοηθῆσαι, ἀλλὰ παντελῶς ἐγκατελείφθημεν καὶ ἀπὸ τοῦ Θεοῦ, καὶ ἀπὸ τῶν Ἁγίων καὶ ἀπὸ τῶν ἰδίων χωριζόμεθα; Τί ποιήσωμεν; Ὅτι οὐκέτι καιρὸς μετάνοιας· οὐκέτι ἰσχύει παράκλησις· οὐκέτι τῶν δακρῦων ὄφελος· οὐκέτι φαίνονται οἱ τὸ ἔλαιον πωλοῦντες πτωχοὶ καὶ πένητες· ἐλύθη γὰρ ἡ πανήγυρις. Ὅτε εἶχομεν καιρὸν καὶ δύναμιν, καὶ οἱ πωλοῦντες μετὰ δακρῦων ἔκραζον, ἀγοράσατε, ὥτα ἡμῶν κλείσαντες οὐκ ἠκούσαμεν, οὔτε ἠγοράσαμεν. Νῦν οὖν ἡμεῖς ζητοῦμεν, καὶ οὐχ εὐρίσκομεν.

τοῦμε, καί δέ βρίσκουμε. Δέν ὑπάρχει πιά λύτρωση γιά μᾶς τούς δύστυχους· δέ βρίσκουμε πιά εὐσπλαχνία· διότι καί δέν εἴμαστε ἄξιοι γιά εὐσπλαχνία. Ἡ κρίση τοῦ Θεοῦ εἶναι δίκαια. Δέ θά δοῦμε πιά τά τάγματα τῶν Ἀγγέλων· δέ θά δοῦμε πιά τό ἀληθινό φῶς. Στερηθήκαμε ἀπό ὅλα. Καί τί λοιπόν θά ποῦμε; Χαίρετε, ὅλοι οἱ δίκαιοι· χαίρετε, Ἀπόστολοι καί Προφῆτες καί Μάρτυρες. Χαῖρε, ὁ χορός τῶν πατριαρχῶν. Χαῖρε, τό τάγμα τῶν μοναζόντων. Χαῖρε, τίμιε καί ζωοποιέ Σταυρέ. Χαῖρε, ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν. Χαῖρε, ἡ ἄνω Ἱερουσαλήμ, ἡ μητέρα τῶν πρωτοτόκων⁷⁵. Χαῖρε, ὁ παράδεισος τῆς τρυφῆς. Χαῖρε καί σύ, Δέσποινα Θεοτόκε, ἡ μητέρα τοῦ φιλόκωπου Θεοῦ. Χαίρετε, πατέρες καί μητέρες, γιοί καί θυγατέρες· δέ θά δοῦμε πιά κανέναν ἀπό σᾶς». Καί στό τέλος πηγαίνει ὁ καθένας στόν τόπο τῆς τιμωρίας, πού ἐτοίμασε γιά τόν ἑαυτό του μέ τά πονηρά του ἔργα, ὅπου τό σκουλήκι πού θά τοῦς τρώει δέν πεθαίνει καί ἡ φωτιά δέ σβήνει⁷⁶.

Νά, ἀκούσατε, ἀδελφοί μου φιλόκωστοι. Νά, ἱκανοποίησα τήν παράκλησή σας καί ἐκπλήρωσα τήν ἐπιθυμία σας. Νά, μάθατε τί ἐτοιμάζουμε γιά τούς ἑαυτούς μας. Νά, ἀκούσατε τί κερδίζουν ὅσοι ἀμελοῦν καί ραθυμοῦν καί δέ μετανοοῦν. Ἀκούσατε πῶς χλευάζονται

75. Πρβλ. Ἐβρ. 12, 22-23.

76. Μαρκ. 9, 44· 46· 48.

Οὐκέτι ἀνάρρυσις ἡμῶν τῶν ἐλεεινῶν· οὐκέτι ἐλέους τυγχάνομεν· οὐδέ γάρ ἐσμεν ἄξιοι. Δικαία ἡ κρίσις τοῦ Θεοῦ. Οὐκέτι ὀφόμεθα τά τάγματα τῶν Ἀγγέλων· οὐκέτι θεασόμεθα τό φῶς τό ἀληθινόν. Ἀπωρφανίσθημεν ἀπό πάντων. Καί λοιπόν τί εἴπωμεν; Σώζεσθε, πάντες οἱ δίκαιοι. Σώζεσθε, Ἀπόστολοι καί Προφῆται καί Μάρτυρες. Σώζου, ὁ χορός τῶν πατριαρχῶν. Σώζου, τό τάγμα τῶν μοναζόντων. Σώζου, τίμιε καί ζωοποιέ Σταυρέ. Σώζου, ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν. Σώζου, ἡ ἄνω Ἱερουσαλήμ, ἡ μήτηρ τῶν πρωτοτόκων. Σώζου, ὁ παράδεισος τῆς τρυφῆς. Σώζου καί σύ, Δέσποινα Θεοτόκε, ἡ μήτηρ τοῦ φιλόκωπου Θεοῦ. Σώζεσθε, πατέρες καί μητέρες, υἱοί καί θυγατέρες· οὐκέτι ὀφόμεθα τίνα ἐξ ὑμῶν. Καί λοιπόν ἀπέρχονται ἕκαστος εἰς ὃν ἠτοίμασεν ἑαυτῷ τόπον τῆς βασάνου διὰ τῶν πονηρῶν αὐτοῦ ἔργων, ὅπου ὁ σκώληξ αὐτῶν οὐ τελευτᾷ καί τό πῦρ οὐ σβέννυται.

Ἴδού, ἠκούσατε, ἀδελφοί μου φιλόκωστοι. Ἴδού, τήν παράκλησιν ὑμῶν ἐποίησα καί τήν ἐπιθυμίαν ὑμῶν ἐπλήρωσα. Ἴδού, ἔγνωτε τί ἑαυτοῖς εὐτρεπίζομεν. Ἴδού, ἠκούσατε τί κερδαίνουν οἱ ἀμελοῦντες καί ραθυμοῦντες καί μή μετανοοῦντες. Ἦκούσατε πῶς χλευάζονται οἱ χλευάζοντες τάς τοῦ Κυρίου ἐντο-

ὅσοι χλευάζουν τίς ἐντολές τοῦ Κυρίου. Ἀκούσατε πῶς ἐξαπατᾶ καί πλανᾷ τοὺς πολλοὺς αὐτός ὁ ψυχοφθόρος βίος. Μάθατε πῶς περιπαίζονται ὅσοι περιπαίζουν τίς θεῖες Γραφές. Κανείς νά μήν πλανηθεῖ, ἀδελφοί μου εὐλογημένοι. Κανείς νά μήν πεῖ ἢ νά πιστεύσει ὅτι αὐτά πού λέγονται γιά τήν κρίση εἶναι μόνο ἀπλά λόγια. Ἀλλά ὅλοι ἄς πιστεύσουμε στόν Κύριο καλά καί σταθερά, ὅτι ὑπάρχει ἀνάσταση νεκρῶν καί κρίση καί ἀνταπόδοση γιά τά καλά καί γιά τά φαῦλα, σύμφωνα μέ τίς θεῖες Γραφές. Καί παραβλέποντας ὅλα τά πρόσκαιρα καί περιφρονώντας τα, ἄς φροντίσουμε γιά τήν ἀπολογία μας καί γιά τήν παρουσία μας στό φοβερό βῆμα καί γιά κείνη τή φρικτή μέρα καί τή φοβερή ὥρα. Διότι αὐτή ἡ ὥρα εἶναι ἡ πολυστένακτη, ἡ πολυκίνδυνη καί πολυώδυνη, ἡ πολύθλιπτη, ἡ ὥρα πού κρίνει ὅλη μας τή ζωή. Καί γι' αὐτή τή φρικτή μέρα καί ὥρα προεῖπαν οἱ ἅγιοι Προφῆτες καί Ἀπόστολοι. Γι' αὐτή τή μέρα καί ὥρα ἡ θεία Γραφή, ἀπό τή μιά ἄκρη τῆς οἰκουμένης ὡς τήν ἄλλη, στίς ἐκκλησίες καί σέ κάθε τόπο κραυγάζει καί διακηρύττει σέ ὅλους, καί παροτρύνει, λέγοντας· «Βλέπετε, ἀγρυπνᾶτε, προσέχετε, νήφετε, προσεύχεσθε, ἐλεεῖτε, γίνεσθε ἔτοιμοι, διότι δέ γνωρίζετε τή μέρα ἢ τήν ὥρα, κατά τήν ὁποία θά ἔρθει ὁ Κύριος»⁷⁷.

77. Ματθ. 24, 42.

λάς. Ἦκούσατε πῶς ἀπατᾶ καί πλανᾷ τοὺς πολλοὺς ὁ ψυχοφθόρος βίος οὗτος. Ἐγνωτε πῶς ἐμπαίζονται οἱ ἐμπαῖκται τῶν θείων Γραφῶν. Μηδεὶς πλανηθῆ, ἀδελφοί μου εὐλογημένοι. Μή τις εἴπη ἢ πιστεύση, ὅτι λόγοι εἰσὶ μόνον φιλοὶ περὶ τῆς κρίσεως λεγόμενοι. Ἀλλά ἀκριβῶς καί ἀσφαλῶς πάντες πιστεύσωμεν τῷ Κυρίῳ, ὅτι ἐστὶν ἀνάστασις νεκρῶν καί κρίσις καί ἀνταπόδοσις τῶν τε καλῶν καί τῶν φαύλων, κατὰ τὰς θείας Γραφάς. Καί πάντα παριδόντες τὰ πρόσκαιρα καί περιφρονήσαντες αὐτῶν φροντίσωμεν τὰ τῆς ἀπολογίας καί παραστάσεως τοῦ φοβεροῦ βήματος, καί τῆς φρικτῆς ἐκείνης ἡμέρας καί φοβερᾶς ὥρας. Αὕτη γάρ ἡ ὥρα ἐστὶν ἡ πολυστένακτος, ἡ πολυκίνδυνος καί πολυώδυνος, ἡ πολύθλιπτος, ἡ δοκιμάζουσα ὅλον τὸν βίον. Καί περὶ ταύτης τῆς φρικτῆς ἡμέρας καί ὥρας οἱ ἅγιοι Προφῆται καί Ἀπόστολοι προεῖπον. Περὶ ταύτης τῆς ἡμέρας καί ὥρας ἡ θεία Γραφή, ἀπὸ περάτων ἕως περάτων τῆς οἰκουμένης, ἐν ταῖς ἐκκλησίαις καί παντὶ τόπῳ βοᾷ καί διαμαρτύρεται πᾶσι, καί παρακαλεῖ, λέγουσα· βλέπετε, γρηγορεῖτε, προσέχετε, νήφετε, προσεύχεσθε, ἐλεεῖτε, γίνεσθε ἔτοιμοι, ὅτι οὐκ οἶδατε τὴν ἡμέραν ἢ τὴν ὥραν, ἐν ἣ ὁ Κύριος ἔρχεται.

Ὅλοι λοιπόν οἱ θεοφόροι, ὅπως εἶπα, μέ πόνου καί μέ δάκρυα κραυγάζουν, προειδοποιώντας γιά τή δυσκολία ἐκείνης τῆς μέρας. Γι' αὐτή τή μέρα ἔλεγε ὁ προφήτης Ἡσαΐας· «Νά, ὁ Κύριος ἔρχεται νά καταστρέψει ὅλη τή γῆ καί νά ἐξαφανίσει ἀπ' αὐτή τούς ἀμαρτωλοὺς»⁷⁸. Καί ἐπίσης ὁ ἴδιος Προφήτης λέει· «Νά, ὁ Κύριος ἔρχεται, καί μαζί του ἔρχεται ὁ μισθός του, καί τό ἔργο τοῦ καθενός εἶναι μπροστά του»⁷⁹. Ἄλλος Προφήτης κραυγάζει, λέγοντας· «Νά, ὁ Κύριος ἔρχεται, καί ποιός θά μπορέσει νά βαστάξει τή μέρα τῆς ἔλευσής του, ἢ ποιός θά σταθεῖ ὀρθίος στήν ἐμφάνισή του;»⁸⁰. Ἄλλος ἐπίσης Προφήτης διακηρύττει, λέγοντας· «Κύριε, ἄκουσα τό λόγο σου καί φοβήθηκα, καί εἰσχώρησε τρόμος μέσα στά κόκκαλά μου»⁸¹. Ἄλλος Προφήτης, ἐκπροσωπώντας τόν Κύριο, κραυγάζει, λέγοντας· «Τή μέρα τῆς κρίσης θά ἀνταποδώσω, καί κανείς δέ θά γλυτώσει ἀπό τά χέρια μου»⁸². Γι' αὐτή τή μέρα ὁ θεοπάτωρ Δαβίδ ἔλεγε· «Ὁ Θεός θά ἔρθει ὀλοφάνερα, ὁ Θεός μας, καί δέ θά ἔρθει σιωπηλά· φωτιά θά καιεῖ μπροστά του, καί σφοδρή καταιγίδα θά ξεσπάσει ὀλόγυρά του»⁸³. Γι' αὐτή τή μέρα κραυγάζει καί ὁ ἀπόστολος Παῦλος· «κατά τή μέρα πού θά κρίνει ὁ Θεός τά κρυφά τῶν ἀνθρώπων,

78. Ἡσ. 13, 5 καί 9.

79. Ἡσ. 40, 10.

80. Μαλαχ. 3, 1-2.

81. Ἀββακ. 3, 1 καί 16.

82. Δευτ. 32, 35 καί 39.

83. Ψαλ. 49, 3.

Πάντες οὖν, ὡς εἶπον, οἱ θεοφόροι, μετὰ πόνου καί δακρύων κράζουσι, προμηνύοντες τῆς ἡμέρας ἐκείνης τήν ἀνάγκη. Περὶ ταύτης τῆς ἡμέρας ἔλεγεν Ἡσαΐας ὁ προφήτης· ἰδοὺ, Κύριος ἔρχεται καταφθεῖραι πᾶσαν τὴν γῆν καί τοὺς ἀμαρτωλοὺς ἀπολέσαι ἐξ αὐτῆς. Καί πάλιν ὁ αὐτὸς Προφήτης λέγει· ἰδοὺ, ὁ Κύριος ἔρχεται, καί ὁ μισθὸς αὐτοῦ μετ' αὐτοῦ, καί τὸ ἔργον ἐκάστου ἐνώπιον αὐτοῦ. Ἄλλος Προφήτης βοᾷ, λέγων· ἰδοὺ, Κύριος ἔρχεται, καί τίς ὑπομενεῖ ἡμέραν εἰσόδου αὐτοῦ, ἢ τίς στήσεται ἐν τῇ ὀπτασίᾳ αὐτοῦ; Ἄλλος δὲ Προφήτης ἀνακράζει, λέγων· Κύριε, εἰσακήκοα τὴν ἀκοήν σου καί ἐφοβήθη, καί εἰσῆλθε τρόμος εἰς τὰ ὀστέα μου. Ἄλλος βοᾷ ἐκ προσώπου Κυρίου, λέγων· ἐν ἡμέρᾳ ἐκδικήσεως ἀνταποδώσω, καί οὐκ ἔστιν ὃς ἐξελεῖται ἐκ τῶν χειρῶν μου. Περὶ ταύτης τῆς ἡμέρας ὁ θεοπάτωρ Δαυὶδ ἔλεγεν· ὁ Θεὸς ἐμφανῶς ἦξει, ὁ Θεὸς ἡμῶν, καὶ οὐ παρασιωπήσεται· πῦρ ἐνώπιον αὐτοῦ καυθήσεται, καὶ κύκλω αὐτοῦ καταιγὶς σφόδρα. Περὶ ταύτης τῆς ἡμέρας βοᾷ καὶ Παῦλος ὁ ἀπόστολος· ἐν ἡμέρᾳ, ἣ κρινεῖ ὁ Θεὸς τὰ κρυπτά τῶν ἀνθρώπων κατὰ τὸ εὐαγγέ-

σύμφωνα μέ τό εὐαγγελικό μου κήρυγμα»⁸⁴. Καί ἐπίσης λέει· «Προσέχετε πῶς συμπεριφέρεσθε⁸⁵· εἶναι φοβερό νά πέσει κανεῖς στά χέρια τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ⁸⁶». Κραυγάζει μάλιστα καί ὁ μακάριος Πέτρος, ὁ κορυφαῖος ἀπό τούς Ἀποστόλους, γιά κείνη τή μέρα, λέγοντας· «Ἡ μέρα τοῦ Κυρίου θά ἔρθει ἔτσι, ὅπως ὁ κλέφτης τή νύχτα, καί γι' αὐτή τή μέρα οἱ οὐρανοί πυρακτωμένοι θά διαλυθοῦν, καί τά στοιχεῖα τῆς φύσης θά λειώσουν ἀπό τή φωτιά»⁸⁷. Καί γιατί μιλῶ γιά Προφῆτες καί Ἀποστόλους; Ὁ ἴδιος ὁ Δεσπότης καί Κύριός μας προεῖπε γιά κείνη τή μέρα, λέγοντας· «Προσέχετε μήπως οἱ καρδιές σας γίνουν ἀναίσθητες ἀπό τήν κραιπάλη καί τή μέθη καί τίς βιωτικές φροντίδες, καί σᾶς ἔρθει ξαφνικά ἐκείνη ἡ μέρα· διότι θά ἔρθει σάν παγίδα στούς ἀνθρώπους πού κατοικοῦν ἐπάνω σ' ὅλη τή γῆ⁸⁸. Ἀγρυπνᾶτε λοιπόν⁸⁹, διότι ὁ Υἱός τοῦ ἀνθρώπου θά ἔρθει τήν ὥρα πού δέν τό περιμένετε⁹⁰· καί ἀγωνισθεῖτε νά μπεῖτε ἀπό τή στενή πύλη, πού ὁδηγεῖ στή ζωή⁹¹».

Ἄς βαδίσουμε, ἀδελφοί, σ' αὐτό τό δρόμο, γιά νά κληρονομήσουμε τήν αἰώνια ζωή· διότι ἐκεῖνος πού βαδίζει αὐτό τό δρόμο, εἶναι φανερό ὅτι θά κληρονομήσει τήν αἰώνια ζωή· διότι αὐτός ὁ δρό-

84. Ρωμ. 2, 16.

85. Ἐφεσ. 5, 15.

86. Ἐβρ. 10, 31.

87. Β' Πιτρ. 3, 12 καί 10.

88. Λουκ. 21, 34-35.

89. Ματθ. 25, 13.

90. Ματθ. 24, 44.

91. Λουκ. 13, 24 καί Ματθ. 7, 14.

λίόν μου. Καί πάλιν λέγει· βλέπετε πῶς περιπατεῖτε· φοβερόν τό ἔμπεσεῖν εἰς χεῖρας Θεοῦ ζῶντος. Βοᾶ δέ καί ὁ μακάριος Πέτρος, ὁ κορυφαῖος τῶν Ἀποστόλων, περὶ τῆς ἡμέρας ἐκείνης, λέγων· ἡ ἡμέρα Κυρίου, ὡς κλέπτης ἐν νυκτί, οὕτως ἔρχεται, δι' ἣν οὐρανοὶ πυρούμενοι λυθήσονται, καί στοιχεῖα καυσούμενα τήκεται. Καί τί λέγω περὶ Προφητῶν καί Ἀποστόλων; Αὐτός ὁ Δεσπότης ἡμῶν καί Κύριος περὶ τῆς ἡμέρας ἐκείνης προεμαρτύρατο, λέγων· βλέπετε μή βαρυνθῶσιν αἱ καρδίαι ὑμῶν ἐν κραιπάλῃ καί μέθῃ καί μερίμναις βιωτικαῖς, καί αἰφνίδιος ἐπιστῆ ἐφ' ὑμᾶς ἡ ἡμέρα ἐκείνη· ὡς παγὶς γὰρ ἐπελεύσεται ἐπὶ τοὺς κατοικοῦντας ἐπὶ προσώπου πάσης τῆς γῆς. Γρηγορεῖτε οὖν, ὅτι ἡ ὥρα οὐ δοκεῖτε ὁ Υἱός τοῦ ἀνθρώπου ἔρχεται· καί ἀγωνίσασθε εἰσελθεῖν διὰ τῆς στενῆς πύλης τῆς ἀπαγούσης εἰς τὴν ζωὴν.

Δι' αὐτῆς, ἀδελφοί, βαδίσωμεν τῆς ὁδοῦ, ἵνα ζωὴν αἰώνιον κληρονομήσωμεν· ὁ γὰρ αὐτὴν βαδίζων, δῆλον ὅτι τὴν ζωὴν κληρονομήσει τὴν αἰώνιον·

μος εἶναι ἡ ζωή. Διότι, ἂν καί εἶναι λίγοι αὐτοί πού τόν βρίσκουν⁹², ὅμως ἐμεῖς, ἀγαπητοί, ἄς μὴν ἀποτύχουμε νά τόν διανύσουμε. Κα-
νεῖς ἀπό μᾶς νά μὴ βαδίσει ἔξω ἀπ' αὐτό τό δρόμο, γιά νά μὴν πάει
στήν ἀπώλεια, ὅπως λέει καί ὁ Προφήτης· «μήπως κάποια στιγμή
ὀργισθεῖ ὁ Κύριος, καί ἀπολεσθεῖτε ἔξω ἀπό τό δρόμο τῆς δικαιοσύ-
νης»⁹³. Ἄς ἀκούσουμε τόν Δεσπότη πού λέει· «'Εγώ εἶμαι τό φῶς
τοῦ κόσμου. 'Εγώ εἶμαι ὁ καλός ποιμένας. 'Εγώ εἶμαι ἡ ζωή. 'Εγώ
εἶμαι ἡ θύρα· ὅποιος θά μπεῖ ἀπό μένα, θά σωθεῖ. 'Εγώ εἶμαι ὁ
δρόμος· ὅποιος ἀκολουθεῖ ἐμένα, δέ θά σκοντάψει, ἀλλά θά ἔχει τό
φῶς τῆς ζωῆς»⁹⁴.

Ἄς βαδίσουμε λοιπόν αὐτό τόν μακάριο δρόμο, πού βάδισαν
ὅλοι ὅσοι πόθησαν τόν Χριστό. Οἱ πορεῖες αὐτοῦ τοῦ δρόμου εἶναι
λυπηρές, ἀλλά ἡ ἀνάπαυση εἶναι μακάρια. Οἱ πορεῖες αὐτοῦ τοῦ δρό-
μου εἶναι σκυθρωπές, ἀλλά ἡ ἀνταπόδοση εἶναι χαρά. Οἱ πορεῖες αὐ-
τοῦ τοῦ δρόμου εἶναι στενόχωρες, ἀλλά τό κατάλυμα εἶναι εὐρύχωρο.
Οἱ πορεῖες αὐτοῦ τοῦ δρόμου εἶναι ἡ μετάνοια, ἡ νηστεία, ἡ προσευ-
χή, ἡ ἀγρυπνία, ἡ ταπεινοφροσύνη, ἡ πνευματική ταπείνωση, ἡ πε-
ριφρόνηση τοῦ σώματος, ἡ φροντίδα τῆς ψυχῆς, ἡ χαμαικοιτία, ἡ ἀ-
λουσία, ἡ ξηροφαγία, ἡ πείνα, ἡ δίψα, ἡ γύμνια, ἡ ἐλεημοσύνη, τά

92. Ματθ. 7, 14.

93. Ψαλ. 2, 12.

94. 'Ιω. 8, 12· 10, 11· 11, 25· 10, 9· 14, 6· 8, 12.

αὕτη γὰρ ἡ ὁδός ἐστίν ἡ ζωή. Εἰ γὰρ καί ὀλίγοι εἰσὶν οἱ εὐρίσκοντες αὐτήν,
ἀλλ' ἡμεῖς, ἀγαπητοί, μὴ ἀποτύχωμεν αὐτῆς. Μηδεὶς ἡμῶν ἔξω αὐτῆς βαδίση,
ἵνα μὴ εἰς ἀπώλειαν ἀπέλθῃ, καθὼς καί ὁ Προφήτης λέγει· μήποτε ὀργισθῆ
Κύριος, καί ἀπολεῖσθε ἐξ ὁδοῦ δικαίας. Ἀκούσωμεν τοῦ Δεσπότη λέγοντος·
ἐγώ εἶμι τό φῶς τοῦ κόσμου. Ἐγώ εἶμι ὁ ποιμὴν ὁ καλός. Ἐγώ εἶμι ἡ ζωή.
'Εγώ εἶμι ἡ θύρα· δι' ἐμοῦ ἐάν τις εἰσέλθῃ σωθήσεται. Ἐγώ εἶμι ἡ ὁδός· ὁ ἐμοὶ
ἀκολουθῶν οὐ μὴ προσκόψῃ, ἀλλ' ἔξει τό φῶς τῆς ζωῆς.

Ταύτην οὖν τὴν μακαρίαν ὁδὸν βαδίσωμεν, ἣν ἐβάδισαν πάντες οἱ ποθή-
σαντες τὸν Χριστόν. Ταύτης τὰ βαδίσματα θλιβερά, ἀλλ' ἡ ἀνάπαυσις μακαρία.
Ταύτης τὰ βαδίσματα σκυθρωπά, ἀλλ' ἡ ἀνταπόδοσις χαρά. Ταύτης τὰ βαδί-
σματα στενά, ἀλλὰ τό κατάλυμα εὐρύχωρον. Ταύτης τὰ βαδίσματα μετάνοια,
νηστεία, προσευχή, ἀγρυπνία, ταπεινοφροσύνη, πτωχεία πνευματική, περιφρό-
νησις σαρκός, ἐπιμέλεια ψυχῆς, χαμοκοιτία, ἀλουσία, ξηροφαγία, πείνα, δίψα,
γυμνότης, ἐλεημοσύνη, δάκρυα, πένθος, στεναγμός, γονυκλισίαι, ἀτιμίαι,

δάκρυα, τό πένθος, ὁ στεναγμός, οἱ γονυκλισίες, οἱ ἐξευτελισμοί, οἱ διωγμοί, οἱ ἀρπαγές, οἱ κολαφισμοί, οἱ κόποι ἀπό τίς ἐργασίες τῶν χειρῶν, οἱ κίνδυνοι, οἱ ἐπιβουλές, τό νά μᾶς λοιδοροῦν καί νά ὑπομένουμε, τό νά μᾶς μισοῦν καί νά μή μισοῦμε, τό νά μᾶς βλάπτουν καί νά ἀνταποδίδουμε καλό, τό νά συγχωροῦμε τίς ἀδικίες σ' ἐκείνους πού μᾶς ἀδίκησαν⁹⁵, τό νά θυσιάζουμε τή ζωή μας γιά τούς ἀγαπητούς⁹⁶, καί στό τέλος, τό νά χύσουμε τό αἷμα μας γιά τόν Χριστό, ὅταν τό ἀπαιτεῖ ὁ καιρός. Ὅποιος βαδίζει τίς πορεῖες αὐτῆς τῆς στενῆς πύλης καί αὐτοῦ τοῦ δρόμου, πού εἶναι γεμάτος θλίψεις, θά λάβει μακάρια τήν ἀνταπόδοση, δηλαδή τή βασιλεία τῶν οὐρανῶν, πού δέν ἔχει ποτέ τέλος.

Ἀπεναντίας, εἶναι πλατεῖα ἡ πύλη καί εὐρύχωρος ὁ δρόμος πού ὀδηγεῖ στήν ἀπώλεια⁹⁷. Οἱ πορεῖες αὐτοῦ τοῦ δρόμου στήν παρούσα ζωή προξενοῦν χαρά, ἀλλά ἐκεῖ προξενοῦν λύπη. Ἐδῶ εἶναι εὐχάριστες, ἐκεῖ ὅμως εἶναι πικρότερες ἀπό τή χολή. Ἐδῶ εἶναι ἐλαφρές, ἐκεῖ ὅμως εἶναι βαρεῖες καί ὀδυνηρές. Ἐδῶ φαίνονται σάν μηδαμινές καί ἀσήμαντες, ἐκεῖ ὅμως κυκλώνουν σάν ἄγρια θηρία αὐτούς πού τίς κάνουν καί δέ μετανοοῦν, σύμφωνα μέ τό λόγο τοῦ Προφήτη· διότι λέει· «Κατά τή μέρα τῆς δοκιμασίας, ἡ ἀνομία τῶν ποδιῶν μου θά μέ κυκλώσει»⁹⁸. δηλαδή ἡ πονηρία αὐτῆς τῆς ζωῆς,

95. Πρβλ. Ματθ. 6, 12.

96. Πρβλ. Ἰω. 15, 13.

97. Ματθ. 7, 13.

98. Ψαλ. 48, 6.

διωγμοί, ἀρπαγαί, κολαφισμοί, κόποι διὰ τῶν χειρῶν, κίνδυνοι, ἐπιβουλαί, τό λοιδορεῖσθαι καί ὑπομένειν, τό μισεῖσθαι καί μή μισεῖν, τό κακὰ πάσχειν καί καλὰ ἀποδιδόναι, τό ἀφιέναι τοῖς ὀφειλέταις τὰ ὀφειλήματα, τό τιθέναι τήν ψυχὴν ὑπὲρ τῶν φίλων, τέλος δέ, τό ἐκχεῖν τό αἷμα ὑπὲρ τοῦ Χριστοῦ, ὅταν ὁ καιρὸς ἀπαιτῆ. Ταύτης τῆς στενῆς πύλης καί τεθλιμμένης ὁδοῦ τὰ βαδίσματα εἰ τις ἔχει, μακαρίαν λήφεται τήν ἀνταπόδοσιν τήν τῶν οὐρανῶν βασιλείαν, ἧς οὐκ ἔστι τέλος ποτέ.

Πλατεῖα δέ ἡ πύλη καί εὐρύχωρος ἡ ὁδὸς ἡ ἀπάγουσα εἰς τήν ἀπώλειαν. Ταύτης τὰ βαδίσματά εἰσι πρὸς μὲν γὰρ τό παρὸν χαροποιά, ἀλλ' ἐκεῖθεν λυπηρά. Ἐνθεν γλυκέα, ἐκεῖθεν δέ πικρότερα χολῆς. Ἐνθεν ἐλαφρά, ἐκεῖθεν δέ βαρέα καί ἐπώδυνα. Ὡδε φαίνεται ὡς μηδαμινὰ καὶ οὐδὲν ὄντα, ἐκεῖ δέ ὡσπερ θῆρες ἄγριοι κυκλοῦσι τούς ἐπιτελοῦντας καί μή μετανοοῦντας, κατὰ τὸν λόγον τοῦ Προφήτου· φησὶ γάρ· ἐν ἡμέρᾳ πονηρᾶ ἡ ἀνομία τῆς πτέρνης μου κυκλώ-

πού σημαίνει, οἱ πορεῖες τοῦ εὐρύχωρου δρόμου, τίς ὅποιες καί ὁ Ἀπόστολος ἀπαρίθμησε κατά ἓνα μέρος, λέγοντας· «Αὐτά εἶναι ἡ πορνεία, ἡ μοιχεία, ἡ ἀσέλγεια, ἡ εἰδωλολατρία, ἡ φιλονεικία, ἡ ζήλια, ὁ θυμός, ἡ διχόνοια, οἱ φθόνοι, οἱ φόνοι καί τὰ παρόμοια μ' αὐτά»⁹⁹. Οἱ πορεῖες τοῦ εὐρύχωρου δρόμου εἶναι ἐπίσης καί οἱ ἀστειότητες, οἱ κραυγές, οἱ ἀπολαύσεις, οἱ κιθάρες, οἱ αὐλοί, οἱ χοροί, τὰ λουτρά, τὰ ἀπαλά ἐνδύματα, τὰ πλούσια τραπέζια, τὰ χειροκροτήματα καί οἱ θόρυβοι, ὁ ἀμέριμος ὕπνος, τὰ μαλακά στρώματα καί τὰ πολυτελῆ ἀνάκλιντρα, ἡ λαιμαργία, ἡ μισαδελφία, καί τό χειρότερο ἀπ' ὅλα, ἡ ἀμετανοησία καί τό νά μήν ἔχει ποτέ κανεῖς στή μνήμη του τήν ἀναχώρησή του ἀπό αὐτή τή ζωή.

Αὐτές εἶναι οἱ πορεῖες ἐκείνου τοῦ ἐπικίνδунου δρόμου, τόν ὁποῖο πολλοί εἶναι αὐτοί πού τόν βαδίζουν, καί γι' αὐτό θά βροῦν τό κατάλυμα ὅπως τούς πρέπει. Ἀντί γιά τήν ἀπόλαυση τήν πείνα, ἀντί γιά τή μέθη τή δίψα, ἀντί γιά τήν ἀνάπαυση τή λύπη, ἀντί γιά τό γέλιο τό θρῆνο, ἀντί γιά τήν κιθάρα τό κλάμα, ἀντί γιά τήν παχυσαρχία τό σκουλήκι, ἀντί γιά τήν ἀφροντισιά τή μέριμνα, ἀντί γιά τούς χορούς τό νά εἶναι μέ τούς δαίμονες, ἀντί γιά τίς μαγεῖες καί τίς γητειές καί τίς ἄλλες πονηρές ἀσχολίες τό ἐξώτερο σκότος, τή γέεννα τῆς φωτιᾶς καί τὰ παρόμοια μ' αὐτά, πού εἶναι τὰ βοσκοτό-

99. Γαλ. 5, 19.

σει με· τουτέστιν ἡ πονηρία τοῦ βίου τούτου, ἤγουν τῆς πλατείας ὁδοῦ τὰ βαδίσματα, ἅπερ καί ὁ Ἀπόστολος ἐν μέρει ἀπηρίθμησε, λέγων· ἅτινά ἐστι πορνεία, μοιχεία, ἀσέλγεια, εἰδωλολατρία, ἔρις, ζήλος, θυμός, διχαστασία, φθόνοι, φόνοι καί τὰ ὅμοια τούτοις. Τῆς πλατείας ὁδοῦ εἰσι τὰ βαδίσματα ὡσαύτως δέ καί γελοῖα, κραυγαί, τρυφαί, κιθάραι, αὐλοί, χορεύματα, λουτρά, μαλακά ἐνδύματα, ἄριστα πολυτελῆ, κρότοι χειρῶν καί θόρυβοι, ὕπνοι ἀμέριμοι, στρωμαί ἀπαλαί καί κλῖναι διάφοροι, ἀδηφαγία, μισαδελφία, τὸ δέ πάντων χεῖρον, ἀμετανοησία καί τὸ μηδέποτε μνημονεύειν τῆς ἐξόδου τῆς ἐκ τοῦ βίου.

Ταῦτά εἰσι τὰ βαδίσματα τῆς χαλεπῆς ἐκείνης ὁδοῦ, ἣν πολλοί εἰσιν οἱ ὀδεύοντες, διὸ καί τὸ κατάλυμα ἐπιτήδειον εὐρήσουσιν. Ἀντί τῆς τρυφῆς τήν πείναν, ἀντί τῆς μέθης τήν δίψαν, ἀντί τῆς ἀναπαύσεως τήν ὀδύνην, ἀντί τοῦ γέλωτος τὸν ὀδυρμόν, ἀντί τῆς κιθάρας τὸν κλαυθμόν, ἀντί τῆς πολυσαρχίας τὸν σκώληκα, ἀντί τῆς ἀμεριμνίας τήν διχόνοϊαν, ἀντί τῶν χορευμάτων τὸ εἶναι μετὰ τῶν δαιμόνων, ἀντί τῶν περιεργιῶν καί γοητειῶν καί λοιπῶν ἐπιτηδευμάτων πονηρῶν τὸ ἐξώτερον σκότος, τήν γέενναν τοῦ πυρὸς καί τὰ τούτων

πια τοῦ θανάτου, ὅπου αὐτός βόσκει τὰ πρόβατά του καί τούς μαθη-
τές καί φίλους του, αὐτούς δηλαδή πού βαδίζουν τόν πλατύ καί
εὐρύχωρο δρόμο, σύμφωνα μέ τό λόγο τοῦ Προφήτη· διότι λέει·
«Τούς ἔβαλε, σάν πρόβατα, στόν ἄδη· ὁ θάνατος θά τούς βόσκει»¹⁰⁰.
Ἐμεῖς ὅμως, ἀγαπητοί ἀδελφοί, ἀπομακρυνόμενοι ἀπό ἐκεῖνο τόν
ἐπικίνδυνο δρόμο, ἄς ἀκούσουμε τόν Κύριο πού λέει· «Νά ἀγωνί-
σθε νά μπεῖτε ἀπό τή στενή πύλη· διότι σᾶς λέω ὅτι πολλοί θά ζητή-
σουν νά μποῦν καί δέ θά τή βροῦν»¹⁰¹. Καί ἄλλα πολλά ὅμοια μ'
αὐτά κηρύττουν ὁ Κύριος καί ὅλοι οἱ θεοφόροι.

Αὐτή τή μέρα ἔχοντας στό νοῦ τους οἱ ἅγιοι Μάρτυρες, δέ λυ-
πήθηκαν τὰ σώματά τους, ἀλλά ἔδειξαν ὑπομονή σέ κάθε εἶδος βα-
σανιστηρίων, μέ χαρά γιά τήν ἐλπίδα τῶν στεφάνων. Ἄλλοι ἀγωνί-
σθηκαν σέ ἐρήμους καί σέ βουνά μέ νηστεία καί παρθενία, ἀλλά καί
τώρα ἀγωνίζονται, ὄχι μόνο ἄνδρες, ἀλλά καί γυναῖκες, πού εἶναι
τό ἀδύνατο φῦλο, καί πού, ἀφοῦ βάδισαν τή στενή πύλη καί τόν
θλιμμένο δρόμο, ἄρπαξαν τή βασιλεία τῶν οὐρανῶν¹⁰². Ποιός λοι-
πόν θά ἀντέξει ἐκείνη τήν ντροπή, ὅταν ἐκείνη τή μέρα θά στεφανώ-
νονται γυναῖκες καί θά ντροπιάζονται πολλοί ἄνδρες; Διότι δέν

100. Ψαλ. 48, 15.

102. Πρβλ. Ματθ. 11, 12.

101. Λουκ. 13, 24.

ὅμοια, ἅπερ εἰσὶν αἱ νομαὶ τοῦ θανάτου, ἐνθα ποιμαίνει τὰ ἴδια πρόβατα καί
τούς ἰδίους μαθητάς καί φίλους, τούς βαδίζοντας τήν πλατεῖαν καί εὐρύχωρον
ὁδόν, κατὰ τόν λόγον τοῦ Προφήτου· φησὶ γάρ· ὡς πρόβατα ἐν ἄδη ἔθετο· θά-
νατος ποιμανεῖ αὐτούς. Ἡμεῖς δέ, ἀγαπητοί ἀδελφοί, ἐκκλίνοντες ἐκ τῆς χαλε-
πῆς ἐκείνης ὁδοῦ, ἀκούσωμεν τοῦ Κυρίου λέγοντος· ἀγωνίεσθε εἰσελθεῖν διὰ
τῆς στενῆς πύλης· λέγω γάρ ὑμῖν ὅτι πολλοί ζητήσουσιν εἰσελθεῖν καί οὐχ
εὐρήσουσι. Καί πολλά ἕτερα ὁ Κύριος καί πάντες οἱ θεοφόροι ὅμοια τούτοις
βοῶσι.

Ταύτην τήν ἡμέραν κατὰ νοῦν λαβόντες οἱ ἅγιοι Μάρτυρες, οὐκ ἠλέησαν
τὰ ἑαυτῶν σώματα, ἀλλά πᾶν εἶδος κολαστηρίων ὑπέμειναν, χαίροντες τῇ ἐλ-
πίδι τῶν στεφάνων. Ἄλλοι ἐν ἐρημίαις καί ἐν ὄρεσιν, ἐν νηστεία καί παρθενία
ἠγωνίσαντο, καί νῦν ἀγωνίζονται, οὐ μόνον ἄνδρες, ἀλλά καί γυναῖκες, τό
ἀσθενέστερον μέρος, καί τήν στενήν πύλην καί τεθλιμμένην ὁδόν βαδίσασαι ἤρ-
πασαν τήν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. Τίς οὖν ὑπομενεῖ τήν αἰσχύνην ἐκείνην, ὅτε
γυναῖκες στεφανοῦνται ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνη καί πολλοί ἄνδρες καταισχύνονται;

ὑπάρχει ἐκεῖ ἄνδρας καὶ γυναῖκα¹⁰³, ἀλλά καθένας θά λάβει τὸν δικό του μισθό, ἀνάλογα μὲ τὸν κόπο του¹⁰⁴. Καὶ αὐτό δὲν συνέβη μόνο στίς ἐρήμους καὶ στά βουνά, ἀλλά πολὺ περισσότερο στίς πόλεις καὶ στά χωριά καὶ στά νησιά καὶ στίς ἐκκλησίες ἔλαμψαν τὰ πλήθη τῶν σωζομένων ἀγωνιστῶν, μὲ τὸ νὰ φυλάξει ὁ καθένας τίς ἐντολές τοῦ Δεσπότη Χριστοῦ στή δική του τάξη: ἐπίσκοποι, πρεσβύτεροι, διάκονοι καὶ οἱ ἄλλες τάξεις τῆς Ἐκκλησίας· βασιλεῖς καὶ ἄρχοντες, ἀρχές καὶ ἐξουσίες. Διότι ὁ Δεσπότης Θεός δὲν ἔκανε διακρίσεις, οὔτε προτίμησε ἓναν τόπο ἀπὸ ἄλλον, ἀλλά ἔτσι εἶπε: «Ὅπου εἶναι συγκεντρωμένοι στό ὄνομά μου, δηλαδή καὶ στήν ἐρημο καὶ στά βουνά, ἢ στά σπήλαια ἢ στίς πόλεις ἢ στά χωριά ἢ στά νησιά ἢ σέ κάθε τόπο τῆς κυριαρχίας μου, ἐκεῖ εἶμαι ἀνάμεσά τους¹⁰⁵, καὶ μαζί τους θά εἶμαι ὡς τῆ συντέλεια τοῦ κόσμου¹⁰⁶, καὶ στή μέλλουσα ζωὴ ἐγὼ θά τοὺς ποιμαίνω, στοὺς ἀπέραντους αἰῶνες».

Ὁ μακάριος Δαβίδ φέρνοντας στό νοῦ του ἐκεῖνο τό φοβερό δικαστήριο καὶ τὸν ἀκολάκευτο Δικαστή, ἔβρεχε κάθε νύχτα μὲ τὰ δάκρυά του τό κρεβάτι του¹⁰⁷, καὶ παρακαλοῦσε τὸν Θεό, λέγοντας: «Κύριε, μὴν μπεῖς σέ κρίση μὲ τὸν δοῦλο σου, οὔτε νὰ ζητήσεις λο-

103. Γαλ. 3, 28.

104. Α' Κορ. 3, 8.

105. Ματθ. 18, 20.

106. Ματθ. 28, 20.

107. Ψαλ. 6, 7.

Οὐκ ἔστι γὰρ ἐκεῖ ἄρσεν καὶ θῆλυ, ἀλλ' ἕκαστος τὸν ἴδιον μισθὸν λήφεται κατὰ τὸν ἴδιον κόπον. Οὐ μόνον δὲ ἐν ταῖς ἐρήμοις καὶ ἐν τοῖς ὄρεσι τοῦτο γέγονεν, ἀλλὰ πολλῶ μᾶλλον ἐν ταῖς πόλεσι καὶ ἐν ταῖς κώμαις καὶ ἐν ταῖς νήσοις καὶ ἐν ταῖς ἐκκλησίαις τὰ πλήθη τῶν σωζομένων σπουδαίων ἐξέλαμψαν, ἕκαστος ἐν τῷ ἰδίῳ τάγματι τὰς ἐντολὰς τοῦ Δεσπότη φυλάξαντες· ἐπίσκοποι, πρεσβύτεροι, διάκονοι καὶ τὰ λοιπὰ τάγματα τῆς Ἐκκλησίας· βασιλεῖς καὶ ἄρχοντες, ἀρχαί τε καὶ ἐξουσία. Οὐ γὰρ [εἶπεν] ὁ Δεσπότης Θεὸς διαφορὰς ἐποίησεν, ἢ προετίμησε τόπον τοῦ τόπου, ἀλλ' οὕτως ἔφη· ὅπου ἐὰν ὦσιν εἰς τὸ ἐμὸν ὄνομα συνηγμένοι, τουτέστι καὶ ἐν ἐρημίαις καὶ ἐν ὄρεσιν, ἢ ἐν σπηλαίοις ἢ ἐν πόλεσιν ἢ ἐν κώμαις ἢ ἐν νήσοις ἢ ἐν παντὶ τόπῳ τῆς δεσποτείας μου, ἐκεῖ εἶμι ἐν μέσῳ αὐτῶν, καὶ μετ' αὐτῶν ἔσομαι ἕως τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος, καὶ ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι ἐγὼ ποιμανῶ αὐτοὺς εἰς ἀπέραντους αἰῶνας.

Ἐκεῖνο τὸ φοβερὸν δικαστήριον καὶ τὸν ἀκολάκευτον Δικαστὴν ἐννοῶν ὁ μακάριος Δαυὶδ, καθ' ἑκάστην νύχτα τὴν κλίνην τοῖς δάκρυσιν ἔβρεχε, καὶ παρεκάλει τὸν Θεόν, λέγων· Κύριε, μὴ εἰσέλθῃς εἰς κρίσιν μετὰ τοῦ δούλου σου,

γαριασμό ἀπό μένα, οὔτε νά θελήσεις νά ἐκδώσεις ἀπόφαση γιά μένα, φιλόνηρωπε. Ἐπειδή στεροῦμαι ἀπό κάθε ἀπολογία, γι' αὐτό ἱκετεύω τήν ἀγαθότητά σου, νά μὴν μπεῖς σέ κρίση μέ τόν δοῦλο σου· διότι, ἂν θελήσεις νά τό κάνεις αὐτό, δέ θά βγεῖ δικαιομένος μπροστά σου κανεῖς ἄνθρωπος»¹⁰⁸. Βλέπετε, ἀδελφοί, τόν μακάριο καί ἅγιο Δαβίδ ὅτι φοβόταν ἐκείνη τή μέρα καί ὥρα, καί ἐτοιμαζόταν νά ἀπολογηθεῖ.

Ἐλάτε λοιπόν καί σεῖς, ἀδελφοί φιλόχριστοι, προτοῦ νά ἔρθει ἐκείνη ἡ μέρα, προτοῦ νά διαλυθεῖ ἡ πανήγυρη, προτοῦ νά ἔρθει φανερά ὁ Θεός καί μᾶς βρεῖ ἀπροετοιμάστους. Ἄς προλάβουμε τήν παρουσία του μέ ἐξομολόγησιν¹⁰⁹, μέ μετάνοια, μέ προσευχές. Ἄς προλάβουμε τήν παρουσία του μέ νηστεῖες, μέ δάκρυα, μέ φιλοξενίες. Ἄς προλάβουμε, προτοῦ νά ἔρθει αὐτός φανερά καί μᾶς βρεῖ ἀπροετοιμάστους. Ἄς μή σταματήσουμε νά μετανοοῦμε καί νά παρακαλοῦμε μέ κόπο, καί νά ἐτοιμαζόμαστε γιά τήν προὑπάντηση τοῦ Κυρίου, ὅλοι μαζί, ἄνδρες καί γυναῖκες, πλούσιοι καί φτωχοί, δοῦλοι καί ἐλεύθεροι, γέροι καί νέοι.

Προσέχετε μήπως πεῖ κανεῖς ὅτι ἔκανα πολλές ἀμαρτίες καί δέν περιμένω συγχώρηση. Ἐκεῖνος πού λέει αὐτό, δέ γνωρίζει ὅτι ὁ

108. Πρβλ. Ψαλ. 142, 2.

109. Ψαλ. 94, 2.

μηδὲ συνάρης λόγον μετ' ἐμοῦ, μήτε θελήσης εἰπεῖν δίκην μετ' ἐμοῦ, φιλόνηρωπε. Πάσης γὰρ ἀπολογίας ἀπορῶν, διὰ τοῦτο δυσωπῶ τήν σὴν ἀγαθότητα, μὴ εἰσέλθης εἰς κρίσιν μετὰ τοῦ δούλου σου· ἐὰν γὰρ τοῦτο βουλευθῆς ποιῆσαι, οὐ δικαιωθήσεται ἐνώπιόν σου πᾶς ζῶν. Ὅρατε, ἀδελφοί, τόν μακάριον καί ἅγιον Δαυίδ φοβούμενον τήν ἡμέραν ἐκείνην καί ὥραν, καί πρὸς ἀπολογίαν εὐτρεπιζόμενον.

Δεῦτε οὖν καί ἡμεῖς, ἀδελφοί φιλόχριστοι, πρὶν ἢ ἐλθεῖν τήν ἡμέραν ἐκείνην, πρὶν λυθῆναι τήν πανήγυριν, πρὶν ὁ Θεὸς ἐμφανῶς ἦξη καὶ εὖρη ἡμᾶς ἀνετοίμους. Προφθάσωμεν τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἐν ἐξομολογήσει, ἐν μετάνοιᾳ, ἐν προσευχαῖς. Προφθάσωμεν ἐν νηστεῖαις, ἐν δάκρυσιν, ἐν ξενοδοχίαις. Προφθάσωμεν, πρὶν αὐτὸν ἐμφανῶς ἦξειν καὶ εὐρεῖν ἡμᾶς ἀνετοίμους. Μὴ παυσώμεθα μετανοεῖν καὶ παρακαλεῖν ἐμπόνως, καὶ ἐτοιμάζεσθαι εἰς τήν τοῦ Κυρίου ἀπάντησιν, πάντες ὁμοῦ, ἄνδρες καὶ γυναῖκες, πλούσιοι καὶ πένητες, δοῦλοι καὶ ἐλεύθεροι, πρεσβύτεροι καὶ νέοι.

Ὅρατε μή τις εἶπη ὅτι πολλὰ ἤμαρτον καὶ οὐκ ἔχω ἄφεσιν. Ὁ λέγων

Θεός εἶναι Θεός αὐτῶν πού μετανοοῦν· ὁ ὁποῖος ἦρθε στή γῆ γιά κείνους πού ὑποφέρουν· ὁ ὁποῖος εἶπε ὅτι «γίνεται χαρά γιά ἕναν ἁμαρτωλό πού μετανοεῖ»¹¹⁰. ὁ ὁποῖος εἶπε ὅτι «δέν ἦρθα νά καλέσω δίκαιους, ἀλλά ἁμαρτωλούς σέ μετάνοια»¹¹¹. Καί αὐτή εἶναι ἡ ἀληθινή μετάνοια, τό νά ἀπομακρυνθεῖ κανεῖς ἀπό τήν ἁμαρτία καί νά τήν μισήσει, σύμφωνα μέ τόν Δαβίδ πού λέει, «Μίσησα καί σιχάθηκα τήν ἁμαρτία»¹¹², καί τό, «Ἔδωσα ὄρκο καί ἔμεινα σταθερός, γιά νά φυλάξω τίς ἐντολές σου»¹¹³. Καί τότε ὁ Θεός δέχεται μέ χαρά ἐκεῖνον πού ἔρχεται σ' αὐτόν.

Προσέχετε ὅμως μήπως κανεῖς τολμήσει καί πεῖ ὅτι «δέν ἁμάρτησα». Ὅποιος τό λέει αὐτό εἶναι τυφλός καί κοντόφθαλμος καί ἐξαπατᾷ τόν ἑαυτό του, καί δέ γνωρίζει πῶς τόν ξεγελᾷ ὁ Σατανᾶς καί στά λόγια καί στά ἔργα, καί μέ τήν ἀκοή καί μέ τό βλέμμα καί μέ τήν ἀφή καί μέ τούς λογισμούς. Διότι ποιός μπορεῖ νά καυχηθεῖ ὅτι ἔχει ἀγνή τήν καρδιά¹¹⁴ καί καθαρές ὅλες τίς αἰσθήσεις του; Διότι κανεῖς δέν εἶναι ἀναμάρτητος· κανεῖς δέν εἶναι καθαρός ἀπό μολυσμό, καί ἂν ἀκόμη ἡ ζωή του διαρκεῖ μιά μέρα¹¹⁵. κανεῖς ἀνάμεσα στούς ἀνθρώπους δέν εἶναι ἐντελῶς ἀθῶος, παρά μόνο αὐτός πού

110. Λουκ. 15, 7 καί 10.

111. Ματθ. 9, 13.

112. Ψαλ. 118, 163.

113. Ψαλ. 118, 106.

114. Παροιμ. 20, 9.

115. Ἰώβ 14, 4-5.

τοῦτο, οὐκ οἶδεν ὅτι ὁ Θεός ἐστὶ τῶν μετανοούντων· ὁ διὰ τοὺς κακῶς ἔχοντας παραγενόμενος· ὁ εἰπὼν ὅτι χαρὰ γίνεται ἐπὶ ἐνὶ ἁμαρτωλῶ μετανοοῦντι· ὁ εἰπὼν ὅτι οὐκ ἤλθον καλέσαι δικαίους, ἀλλὰ ἁμαρτωλούς εἰς μετάνοιαν. Αὕτη δέ ἐστὶν ἡ ἀληθὴς μετάνοια, τὸ ἀποστῆναι τῆς ἁμαρτίας καὶ μισῆσαι αὐτήν, κατὰ τὸν λέγοντα, ἀδικίαν ἐμίσησα καὶ ἐβδελυξάμην, καὶ τό, ὤμοσα καὶ ἔστησα τοῦ φυλάξασθαι τὰ κρίματά σου. Καὶ τότε ὁ Θεός μετὰ χαρᾶς δέχεται τὸν προσερχόμενον αὐτῷ.

Βλέπετε δὲ μή τις τολμήσῃ εἰπεῖν ὅτι οὐχ ἤμαρτον. Ὁ λέγων τοῦτο τυφλός ἐστὶ, μυωπάζων καὶ ἑαυτὸν φρεναπατῶν, καὶ οὐκ οἶδε πῶς κλέπτει αὐτόν ὁ Σατανᾶς καὶ ἐν λόγοις καὶ ἐν ἔργοις, καὶ διὰ τῆς ἀκοῆς καὶ διὰ τῶν ὀφθαλμῶν καὶ διὰ τῆς ἀφῆς καὶ διὰ τῶν λογισμῶν. Τίς γὰρ καυχῆσεται ἀγνήν ἔχειν τὴν καρδίαν, καὶ πάσας τὰς αἰσθήσεις αὐτοῦ καθαρὰς; Διότι οὐδεὶς ἀναμάρτητος· οὐδεὶς καθαρὸς ἀπὸ ρύπου, οὐδ' ἂν μιά ἡμέρα ἡ ζωὴ αὐτοῦ. Οὐδεὶς ἀνυπεύθυνος παντελῶς ἐν ἀνθρώποις, εἰ μὴ ὁ μόνος ὁ δι' ἡμᾶς πτωχεύσας, πλούσιος

ἔγινε γιά μᾶς φτωχός, ἄν καί ἦταν πλούσιος¹¹⁶. Αὐτός μόνο εἶναι ἀναμάρτητος, ἐκεῖνος δηλαδή πού σηκώνει τήν ἁμαρτία τοῦ κόσμου¹¹⁷, ἐκεῖνος πού θέλει νά σωθοῦν ὅλοι οἱ ἄνθρωποι¹¹⁸, ἐκεῖνος πού δέ θέλει τό θάνατο τῶν ἁμαρτωλῶν¹¹⁹, ὁ φιλόθρωπος, ὁ πολυεὐσπλαχνος, ὁ ἐλεήμων, ὁ ἀγαθός, ὁ φιλόψυχος, ὁ παντοδύναμος, ὁ σωτήρας ὅλων τῶν ἀνθρώπων, ὁ πατέρας τῶν ὀρφανῶν καί ὁ ὑπερασπιστής τῶν χηρῶν¹²⁰, ὁ Θεός ἐκείνων πού μετανοοῦν, ὁ γιατρός τῶν ψυχῶν καί τῶν σωμάτων, ἡ ἐλπίδα τῶν ἀπελπισμένων, ὁ σωτήρας τῶν χειμαζομένων, ἡ βοήθεια τῶν ἀβοήθητων, ὁ δρόμος τῆς ζωῆς, ἐκεῖνος πού καλεῖ ὅλους σέ μετάνοια καί δέν ἀποστρέφεται κανέναν ἀπό ὅσους μετανοοῦν.

Σ' αὐτόν ἄς καταφύγουμε καί μεῖς· διότι ὅλοι οἱ ἁμαρτωλοί, ὅσοι κατέφυγαν σ' αὐτόν, βρῆκαν σωτηρία. Καί ἐμεῖς λοιπόν, ἀδελφοί μου, ἄς μὴν ἀπελπισθοῦμε γιά τή σωτηρία μας. Ἄμαρτήσαμε; Ἄς μετανοήσουμε. Ἄμαρτήσαμε μύριες φορές; Μύριες φορές ἄς μετανοήσουμε. Γιά κάθε καλό ἔργο χαίρεται ὁ Θεός, ἐξαιρετικά ὁμως χαίρεται γιά τήν ψυχή πού μετανοεῖ· διότι πάνω σ' αὐτή γέρνει ὅλος μέ στοργή, καί τήν ὑποδέχεται μέ ἀνοιχτά τά χέρια, καί τήν προσκαλεῖ, λέγοντας· «Ἐλᾶτε σ' ἐμένα ὅλοι οἱ κουρασμένοι¹²¹, διότι

116. Β' Κορ. 8, 9.

117. Ἰω. 1, 29.

118. Α' Τιμ. 2, 4.

119. Ἰεζ. 33, 11.

120. Ψαλ. 67, 6.

121. Ματθ. 11, 28.

ῶν. Αὐτός μόνος ἀναμάρτητος, ὁ αἴρων τήν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου, ὁ θέλων πάντας ἀνθρώπους σωθῆναι, ὁ μὴ βουλόμενος τὸν θάνατον τῶν ἁμαρτωλῶν, ὁ φιλόθρωπος, ὁ πολυεὐσπλαχνος, ὁ ἐλεήμων, ὁ ἀγαθός, ὁ φιλόψυχος, ὁ παντοδύναμος, ὁ σωτὴρ πάντων ἀνθρώπων, ὁ πατὴρ τῶν ὀρφανῶν καί κριτὴς τῶν χηρῶν, ὁ τῶν μετανοούντων Θεός, ὁ ἰατρός τῶν ψυχῶν καί τῶν σωμάτων, ἡ ἐλπίς τῶν ἀπηλπισμένων, ὁ τῶν χειμαζομένων σωτὴρ, ἡ βοήθεια τῶν ἀβοηθήτων, ἡ ὁδὸς τῆς ζωῆς, ὁ πάντας πρὸς μετάνοιαν καλῶν καί μηδένα τῶν μετανοούντων ἀποστρέφόμενος.

Πρὸς τοῦτον καταφύγωμεν καί ἡμεῖς· πάντες γὰρ ὅσοι κατέφυγον ἁμαρτωλοὶ πρὸς αὐτόν σωτηρίας ἔτυχον. Καί ἡμεῖς οὖν, ἀδελφοί μου, μὴ ἀπογνώμεν τῆς ἑαυτῶν σωτηρίας. Ἡμάρτομεν; Μετανοήσωμεν. Μυριάκις ἡμάρτομεν; Μυριάκις μετανοήσωμεν. Ἐπὶ παντὶ ἔργῳ ἀγαθῷ χαίρει ὁ Θεός, ἐξαιρέτως δὲ ἐπὶ μετανοούσῃ ψυχῇ· ἐπὶ ταύτης γὰρ ὅλος ἐπικάμπτεται, καί ὑπτίαις χερσὶν ὑποδέχεται, καί προσκαλεῖται, λέγων· δεῦτε πρὸς με πάντες οἱ κοπιῶντες, ὅτι

ἐκεῖνον πού ἔρχεται σ' ἐμένα δέ θά τόν βγάλω ἔξω¹²². Ἐλᾶτε ὅλοι οἱ κουρασμένοι καί φορτωμένοι, καί ἐγώ θά σᾶς ἀναπαύσω¹²¹ στήν οὐράνια πόλη, ὅπου ἀναπαύονται ὅλοι οἱ ἅγιοί μου μέ μεγάλη χαρά. Ἐλᾶτε σ' ἐκείνη τή χαρά τήν ἀνείπωτη, τήν ἀνέκφραστη, τήν ἀπερίγραπτη· σ' ἐκεῖνα τά ἀγαθά τά ἀπερίγραπτα, τά ὅποια ἐπιθυμοῦν νά κατανοήσουν οἱ Ἄγγελοι¹²³. ὅπου εἶναι οἱ χορεῖες καί οἱ τάξεις τῶν δικαίων. Ἐκεῖ ἡ ἀγκαλιά τοῦ Ἀβραάμ ὑποδέχεται ἐκείνους πού ὑπομένουν τίς θλίψεις, ὅπως κάποτε καί τόν φτωχό Λάζαρο¹²⁴. Ἐκεῖ ἀνοίγονται οἱ θησαυροί τῶν αἰωνίων ἀγαθῶν, ὅπου εἶναι ἡ ἄνω Ἱερουσαλήμ, ἡ μητέρα τῶν πρωτοτόκων¹²⁵. ἐκεῖ στή μακαρία γῆ τῶν πράων¹²⁶. Ἐλᾶτε σ' ἐμένα ὅλοι, καί ἐγώ θά σᾶς ἀναπαύσω ἐκεῖ ὅπου ὅλα εἶναι ἤρεμα καί ἀτάραχα, ὅπου εἶναι τά φωτεινά καί θεάρεστα, ὅπου κανείς δέν εἶναι πού ἀδικεῖ ἢ φέρεται τυραννικά, ὅπου δέν ὑπάρχει ἀμαρτία οὔτε μολυσμός, ὅπου ὑπάρχει τό ἀπρόσιτο φῶς καί ἡ ἀνείπωτη χαρά.»

»Μακάριοι εἶναι ἐκεῖνοι πού πενθοῦν¹²⁷. Πενθήστε, μετανοῆστε, ἐπιστρέψτε σ' ἐμένα, καί ἐγώ θά σᾶς ἀναπαύσω ἐκεῖ ὅπου δέν ὑπάρχει κόπος, οὔτε φροντίδα, οὔτε μέριμνα, οὔτε θρῆνος. Ἐπιστρέψτε,

122. Ἰω. 6, 37.

123. Α' Πέτρ. 1, 12.

124. Λουκ. 16, 22.

125. Πρβλ. Ἐβρ. 12, 22-23.

126. Πρβλ. Ματθ. 5, 5.

127. Ματθ. 5, 4.

τὸν ἐρχόμενον πρὸς με οὐ μὴ ἐκβάλω ἔξω. Δεῦτε πάντες οἱ κοπιῶντες καί πεφορτισμένοι, καὶ ἐγώ ἀναπαύσω ὑμᾶς εἰς τὴν ἄνω πόλιν, ἔνθα πάντες οἱ ἅγιοί μου ἐν μεγάλῃ χαρᾷ ἀναπαύονται. Δεῦτε εἰς ἐκείνην τὴν χαρὰν τὴν ἀνεκκλάλητον, τὴν ἀνείκαστον, τὴν ἀνεκδιήγητον· εἰς ἐκεῖνα τά ἀγαθὰ τά ἀνεκδιήγητα, εἰς ἃ ἐπιθυμοῦσιν οἱ Ἄγγελοι παρακύψαι· ὅπου οἱ χοροὶ καί τὰ τάγματα τῶν δικαίων. Ἐκεῖ ὁ κόλπος τοῦ Ἀβραάμ ὑποδέχεται τοὺς ὑπομένοντας τὰς θλίψεις, καθὼς καί τὸν ποτε πτωχὸν Λάζαρον. Ἐκεῖ ἀνοίγονται οἱ θησαυροὶ τῶν αἰωνίων ἀγαθῶν, ἔνθα ἡ ἄνω Ἱερουσαλήμ, ἡ μήτηρ τῶν πρωτοτόκων· ἐκεῖ ἐν τῇ μακαρίᾳ γῆ τῶν πράων. Δεῦτε πρὸς με πάντες, καὶ ἐγώ ἀναπαύσω ὑμᾶς ἐκεῖ, ὅπου πάντα ἤρεμα καί ἀστασίαστα, ὅπου τὰ φωτεινά καί θεάρεστα, ὅπου οὐδεὶς ὁ ἀδικῶν οὐδὲ τυραννόμενος, ὅπου οὐκ ἐνὶ ἀμαρτία οὐδὲ μελάνωσις, ἔνθα φῶς τὸ ἀπρόσιτον καί χαρὰ ἀνεκκλάλητος.

Μακάριοι οἱ πενθοῦντες. Πενθήσατε, μετανοήσατε, ἐπιστρέψατε πρὸς με, καὶ ἐγώ ἀναπαύσω ὑμᾶς, ἔνθα οὐκ ἐνὶ πόνος, οὐδὲ φροντίς, οὐδὲ μέριμνα, οὐδὲ

υἱοὶ τῶν ἀνθρώπων, καὶ ἐγὼ θὰ σᾶς ἀναπαύσω ἐκεῖ ὅπου δέν ὑπάρχει ἄνδρας καὶ γυναῖκα, ὅπου δέν ὑπάρχει Διάβολος, οὔτε θάνατος, οὔτε πείνα, οὔτε λύπη, οὔτε φιλονεικία, οὔτε ζήλια, ἀλλὰ ὑπάρχει χαρὰ καὶ εἰρήνη καὶ εὐφροσύνη καὶ ἀνάπαυση καὶ ἀγαλλίαση. Ἐπιστρέψτε σ' ἐμένα, καὶ ἐγὼ θὰ σᾶς ἀναπαύσω ἐκεῖ ὅπου εἶναι τό νερό πού ξεδιψᾷ, καὶ ὅπου εἶναι ὁ χλοερός τόπος¹²⁸, καὶ ἡ κληματαριά πού τήν φροντίζει ὁ Θεός ὅλου τοῦ κόσμου. Ἐκεῖ εἶναι ἡ μακαρία γῆ τῶν πράων, στήν ὁποία ἀπλώνω τά βλαστάρια μου ἐγὼ ἡ ἀληθινή κληματαριά, πού ἀμπελουργός της ἀκούτε ὅτι εἶναι ὁ Πατέρας¹²⁹. Ἐλᾶτε ὅλοι οἱ κουρασμένοι καὶ φορτωμένοι, καὶ ἐγὼ θὰ σᾶς ἀναπαύσω ἐκεῖ ὅπου ὑπάρχει ἡ ἀφθαρτὴ ζωὴ καὶ ἡ εὐφροσύνη ἀπὸ κάθε ἀγαθό. Ἐλᾶτε ὅλοι οἱ κουρασμένοι, καὶ ἐγὼ θὰ σᾶς ἀναπαύσω ἐκεῖ ὅπου ὑπάρχει τό μόνο ποθητό, ἡ ἀδιάκοπη ἀγαλλίαση, ἡ αἰώνια εὐφροσύνη, τό ἀνέσπερο φῶς, ὁ ἄδυτος ἥλιος. Σηκῶστε ἐπάνω σας τό ζυγὸ μου καὶ διδασθεῖτε ὅτι εἶμαι πρᾶος καὶ ταπεινός στήν καρδιά, καὶ θὰ βρεῖτε ἀνάπαυση στίς ψυχές σας¹³⁰ ἐκεῖ ὅπου ἀκούγεται ὁ ἦχος αὐτῶν πού πανηγυρίζουν, ἐκεῖ ὅπου φανερώνονται οἱ κρυμμένοι θησαυροὶ τῆς σοφίας καὶ τῆς γνώσης¹³¹. Ἐλᾶτε σ' ἐμένα ὅλοι, καὶ ἐγὼ θὰ σᾶς ἀναπαύσω ἐκεῖ ὅπου ὑπάρχει μεγάλη δωρεά,

128. Πρβλ. Ψαλ. 22, 2.

129. Πρβλ. Ἰω. 15, 1.

130. Ματθ. 11, 29.

131. Κολ. 2, 3.

ὄδυρμός. Ἐπιστρέψατε, υἱοὶ τῶν ἀνθρώπων, καὶ ἐγὼ ἀναπαύσω ὑμᾶς, ὅπου οὐκ ἔνι ἄρσεν καὶ θῆλυ, ὅπου οὐκ ἔνι Διάβολος, οὐδὲ θάνατος, οὔτε νηστεία, οὔτε λύπη, οὔτε ἔρις, οὔτε ζῆλος, ἀλλὰ χαρὰ καὶ εἰρήνη καὶ εὐφροσύνη καὶ ἀνάπαυσις καὶ ἀγαλλίασις. Ἐπιστράφητε πρὸς με, καὶ ἐγὼ ἀναπαύσω ὑμᾶς, ὅπου τὸ ὕδωρ τῆς ἀναπαύσεως καὶ τῆς χλόης τόπος, καὶ ἡ παρὰ τοῦ Θεοῦ τῶν ὄλων γεωργουμένη ἀμπελος. Ἐκεῖ ἡ μακαρία γῆ τῶν πραέων, ἐφ' ἧς ἐγὼ ἡ ἀληθινή ἀμπελος βλαστάνω, ἧς γεωργὸν τὸν Πατέρα ἀκούετε. Δεῦτε πάντες οἱ κοπιῶντες καὶ πεφορτισμένοι, καὶ ἐγὼ ἀναπαύσω ὑμᾶς, ὅπου ἡ ἀκήρατος ζωὴ καὶ ἡ πάσης ἀγαθότητος εὐφροσύνη. Δεῦτε πάντες οἱ κοπιῶντες, καὶ ἐγὼ ἀναπαύσω ὑμᾶς, ἔνθα τὸ μόνον ἐράσμιον, τὸ διηνεκὲς ἀγαλλίαμα, ἡ αἰδιος εὐφροσύνη, τὸ ἀνέσπερον φῶς, ὁ ἄδυτος ἥλιος. Ἄρατε τὸν ζυγὸν μου ἐφ' ὑμᾶς καὶ μάθετε ὅτι πρᾶός εἰμι καὶ ταπεινός τῇ καρδίᾳ, καὶ εὐρήσετε ἀνάπαυσιν ταῖς ψυχαῖς ὑμῶν, ἔνθα ἦχος τῶν ἑορταζόντων, ἔνθα οἱ θησαυροὶ τῆς σοφίας καὶ τῆς γνώσεως ἀπόκρυφοὶ ἀνακαλύπτονται. Δεῦτε πρὸς με πάντες, καὶ ἐγὼ ἀναπαύσω ὑμᾶς,

ἀνέκφραστη χαρά, ἀμετάβλητη ἀνάπαυση, ἀπέραντη εὐφροσύνη, ἀτέλειωτη ὕμνωδία, ἀσίγητη δοξολογία, ἀκατάπαυστη εὐχαριστία, ἀδιάκοπη θεολογία, ἀθάνατη βασιλεία, ἄπειρος πλοῦτος, ἀπέραντοι αἰῶνες, ἄβυσσος οἰκτιρμῶν, πέλαγος ἐλέους καί φιλανθρωπίας, ἀγαθά πού δέν εἶναι δυνατό νά εἰπωθοῦν ἀπό ἀνθρώπινο στόμα, ἀλλά φανερώνονται κάπως μόνο μέ ἀμυδρές εἰκόνες. Ἐκεῖ ὑπάρχουν μυριάδες ἀγγέλων, πανηγύρεις πρωτοτόκων, θρόνοι ἀποστόλων, πρωτοκαθεδρίες προφητῶν, σχῆπτρα πατριαρχῶν, στεφάνια μαρτύρων, ἔπαινοι δικαίων. Ἐκεῖ εἶναι ἀποθησαυρισμένος ὁ μισθός κάθε ἀρχῆς καί ἐξουσίας καί τάξης, καί ἔχει ἐτοιμασθεῖ ὁ τόπος. Ἐλᾶτε σ' ἐμένα, ὅλοι ὅσοι πεινᾶτε καί διψᾶτε τή δικαιοσύνη¹³², καί ἐγώ θά σᾶς γεμίσω μέ ἀγαθά πού ποθήσατε· τά ὅποια μάτι δέν τά εἶδε καί αὐτί δέν τά ἄκουσε καί νοῦς ἀνθρώπου δέ συνέλαβε¹³³. Διότι αὐτά τά ἐτοίμασα γιά κείνους πού μετανοοῦν καί ἐπιστρέφουν ἀπό τό δρόμο τους τόν πονηρό. Αὐτά τά ἐτοίμασα γιά κείνους πού ἐλεοῦν καί γιά τούς ταπεινόφρονες. Αὐτά τά ἐτοίμασα γιά κείνους πού πενθοῦν ἀποβλέποντας στή μετάνοια. Αὐτά τά ἐτοίμασα γιά τούς εἰρηνοποιούς. Αὐτά τά ἐτοίμασα γιά κείνους πού γιά χάρη μου διώκονται καί μισοῦνται καί συκοφαντοῦνται καί χλευάζονται. Ἐλᾶτε σ' ἐμένα ὅλοι οἱ φορτω-

132. Ματθ. 5, 6.

133. Α' Κορ. 2, 9.

ἐνθα μεγάλη δωρεά, ἀνείκαστος χαρά, ἀμετάτρεπτος ἀνάπαυσις, ἀπέραντος εὐφροσύνη, ἄληκτος ὕμνωδία, ἀσίγητος δοξολογία, ἀκατάπαυστος εὐχαριστία, ἀδιάλειπτος θεολογία, ἀτελεύτητος βασιλεία, ἄπειρος πλοῦτος, ἀπέραντοι αἰῶνες, ἄβυσσος οἰκτιρμῶν, ἐλέους πέλαγος καί φιλανθρωπίας, ἀνθρωπίνοις στόμασι λαληθῆναι μὴ δυνάμενα, ἀλλὰ μόνον δι' αἰνιγμάτων παραδηλούμενα. Ἐκεῖ μυριάδες ἀγγέλων, πρωτοτόκων πανηγύρεις, ἀποστόλων θρόνοι, προφητῶν προεδρία, σχῆπτρα πατριαρχῶν, μαρτύρων στέφανοι, δικαίων ἔπαινοι. Ἐκεῖ πάσης ἀρχῆς καί ἐξουσίας καί τάξεως ὁ μισθός ἀπόκειται καί ὁ τόπος ἠτοιμάσται. Δεῦτε πρός με πάντες οἱ πεινῶντες καί διψῶντες τήν δικαιοσύνην, καί γώ ἐμπλήσω ὑμᾶς ἀγαθῶν, ἃ ἐποθήσατε· ἃ ὀφθαλμὸς οὐκ εἶδε καί οὐς οὐκ ἤκουσε καί ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου οὐκ ἀνέβη. Ταῦτα γὰρ ἠτοιμάσα τοῖς μετανοοῦσιν ἐκ τῆς ὁδοῦ αὐτῶν τῆς πονηρᾶς. Ταῦτα ἠτοιμάσα τοῖς ἐλεοῦσι καί τοῖς πτωχοῖς τῷ πνεύματι. Ταῦτα ἠτοιμάσα τοῖς πενθοῦσιν ἐπὶ μετάνοια. Ταῦτα ἠτοιμάσα τοῖς εἰρηνοποιοῖς. Ταῦτα ἠτοιμάσα τοῖς δι' ἐμὲ διωκομένοις καί μισουμένοις καί συκοφαντούμενοις καί ὄνειδιζομένοις. Δεῦτε πρός με πάντες οἱ

μένοι, καὶ ἀποτινάξτε καὶ ρίξτε ἀπὸ πάνω σας τὸ φορτίο τῶν ἁμαρτιῶν· διότι κανεὶς πού κατέφυγε σ' ἐμένα δὲν ἔμεινε φορτωμένος, ἀλλὰ ἔριξε ἀπὸ πάνω του τὴν κακὴ συνήθεια καὶ ἀπαρνήθηκε τὴν τέχνη πού μέ κακία διδάχθηκε ἀπὸ τὸν Διάβολο· διδάσκεται μάλιστα ἀπὸ μένα τὴν καλὴ τέχνη. Οἱ μάγοι ὅταν ἤρθαν σ' ἐμένα ἀπαρνήθηκαν τὴ μαγεία καὶ διδάχθηκαν τὴ θεογνωσίᾳ¹³⁴. Οἱ τελῶνες ἐγκατέλειψαν τὰ τελῶνια καὶ συγκρότησαν τίς Ἐκκλησίες¹³⁵. Οἱ διῶκτες σταμάτησαν τὸ διωγμὸ καὶ δέχθηκαν πρόθυμα νὰ διώκονται¹³⁶. Οἱ πόρνες μίσησαν τὴν πορνεία καὶ ἀγάπησαν τὴ σωφροσύνη¹³⁷. Ὁ ληστής ἐγκατέλειψε τοὺς φόνους, μέ τὸ νὰ ἀπαρνηθεῖ τὴ ληστρική τέχνη, καὶ δέχθηκε τὴν ἀληθινὴ πίστη, καὶ ἔγινε κάτοικος τοῦ παραδείσου¹³⁸. Ἐλᾶτε λοιπὸν καὶ σεῖς σ' ἐμένα, διότι ἐκεῖνον πού ἔρχεται σ' ἐμένα δὲ θὰ τὸν βγάλω ἔξω¹³⁹».

Ἀκούσατε, ἀγαπητοί, τίς ὠφέλιμες ὑποσχέσεις καὶ τὰ γλυκὰ λόγια τοῦ σωτήρα τῶν ψυχῶν μας. Ποιὸς γνώρισε τέτοιον φιλόστοργο πατέρα; Ποιὸς γνώρισε τέτοιον καλὸ γιατρό; Ἐλᾶτε λοιπὸν, ἄς προσκυνήσουμε καὶ ἄς προσπέσουμε σ' αὐτόν¹⁴⁰, ἐξομολογούμενοι τίς ἁμαρτίες μας. Δόξα στή φιλανθρωπία του. Δόξα στήν ἀγαθότητά

134. Ματθ. 2, 11.

135. Ματθ. 9, 9.

136. Πραξ. 9.

137. Λουκ. 7, 47· Ἰω. 4.

138. Λουκ. 23, 42-43.

139. Ἰω. 6, 37.

140. Ψαλ. 94, 6.

πεφορτισμένοι, καὶ ἀποτινάξατε καὶ ἀπορρίψατε ἀφ' ὑμῶν τὸ φορτίον τῶν ἁμαρτιῶν· οὐδεὶς γὰρ πρὸς με καταφεύγων ἔμεινε πεφορτισμένος, ἀλλὰ ἀπέρριψε τὴν κακὴν συνήθειαν καὶ ἀπέμαθεν ἢ κακῶς ἔμαθε παρὰ τοῦ Διαβόλου τέχνην· μαθηθάνει δὲ παρ' ἐμοῦ τέχνην ἀγαθὴν. Οἱ μάγοι προσελθόντες μοι ἀπέρριψαν τὴν μαγείαν καὶ ἔμαθον θεογνωσίαν. Οἱ τελῶναι κατέλιπον τὰ τελῶνια καὶ συνεστήσαντο τὰς ἐκκλησίας. Οἱ διῶκται ἐπαύσαντο τοῦ διώκειν καὶ κατεδέξαντο τοῦ διώκεσθαι. Αἱ πόρναι ἐμίσησαν τὴν πορνείαν καὶ ἠγάπησαν τὴν σωφροσύνην. Ὁ ληστής ἀπέθετο τοὺς φόνους, ἀπομαθὼν τὴν ληστρικήν τέχνην, καὶ ἀνέλαβε τὴν εἰλικρινῆ πίστιν, καὶ γέγονε τοῦ παραδείσου οἰκῆτωρ. Δεῦτε οὖν καὶ ὑμεῖς πρὸς με, ὅτι τὸν ἐρχόμενον πρὸς με οὐ μὴ ἐκβάλω ἔξω.

Ἦκούσατε, ἀγαπητοί, τὰς χρηστὰς ἐπαγγελίας καὶ τὰς γλυκείας φωνὰς τοῦ σωτήρος τῶν ψυχῶν ἡμῶν. Τίς οἶδε τοιοῦτον φιλόστοργον πατέρα; Τίς οἶδε τοιοῦτον χρηστὸν ἰατρόν; Δεῦτε οὖν, προσκυνήσωμεν καὶ προσπέσωμεν αὐτῷ, ἐξομολογούμενοι τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν. Δόξα τῇ αὐτοῦ φιλανθρωπία. Δόξα

του καί στή συγκατάβασή του. Δόξα στους οἰκτιρμούς του. Δόξα στή βασιλεία του. Δόξα, τιμή καί προσκύνηση στό ὄνομά του, στους αἰῶνες. Ἀμήν.

Πάλι λέω, καί δέ θά σταματήσω νά λέω. Ἄς μή ραθυμήσουμε ἐμεῖς οἱ ἁμαρτωλοί· ἄς μή δειλιάσουμε· ἄς μή δείξουμε ὀκνηρία· ἄς μή σταματήσουμε νά κραυγάζουμε σ' αὐτόν νύχτα καί μέρα μέ δάκρυα· διότι εἶναι εὐσπλαχνος καί ἀψευδής, καί θά ἀποδώσει ὅπως δῆποτε τό δίκαιο ὅσων κραυγάζουν σ' αὐτόν νύχτα καί μέρα¹⁴¹. Διότι αὐτός εἶναι ὁ Θεός ἐκείνων πού μετανοοῦν· ὁ Πατέρας καί ὁ Υἱός καί τό Ἅγιο Πνεῦμα. Σ' αὐτόν πρέπει ἡ δόξα, ἡ δύναμη, ἡ τιμή καί ἡ προσκύνηση, στους αἰῶνες τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

141. Πρβλ. Λουκ. 18, 7.

τῇ αὐτοῦ ἀγαθότητι καί τῇ αὐτοῦ συγκαταβάσει. Δόξα τοῖς αὐτοῦ οἰκτιρμοῖς. Δόξα τῇ αὐτοῦ βασιλείᾳ. Δόξα, τιμή καί προσκύνησις τῷ ὀνόματι αὐτοῦ εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

Πάλιν λέγω, καί λέγων οὐ παύσομαι. Μή ραθυμήσωμεν, οἱ ἁμαρτωλοί· μή δειλιάσωμεν· μή ὀκνήσωμεν· μή παυσώμεθα βοῶντες πρὸς αὐτόν νυκτὸς καί ἡμέρας μετὰ δακρύων· ἐλεήμων γάρ ἐστὶ καί ἀψευδής, καί ποιήσει πάντως τὴν ἐκδίκησιν τῶν βοώντων πρὸς αὐτόν νυκτὸς καί ἡμέρας. Αὐτὸς γάρ ἐστὶν ὁ τῶν μετανοούντων Θεός· ὁ Πατήρ καί ὁ Υἱός καί τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον· [ὅτι] αὐτῷ πρέπει δόξα, κράτος, τιμή καί προσκύνησις εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.